

Självständigt arbete (15 hp)

Författare		Program/Kurs
Major Marcus Alexandersson		HOP1
Handledare		
Docent Aida Alvinus		Beteckning
Självständigt arbete magisteruppsats, krigs- vetenskap		Kurskod
		2H0015

GOD ANDA: GRUNDEN TILL FÖRMÅGA

- En i stridserfarenhet grundad teori

Sammanfattning:

Betydelsen av god anda och stridsmoral för att nå framgång i strid är vida omskrivet historiskt av såväl fältherrar som krigsvetare. Militärt tänkande har alltid strävat mot att finna svar på hur seger uppnås, vilket renderat i krigföringsprinciper. En av krigföringsprinciperna utgörs av "*Principen om god anda*", vilken innefattar bland annat vilja och stridsmoral. God anda är väl beforskat, men inte ur och mot en svensk kontext. Om god andas betydelse och påverkan för svensk personal i stridssituationer bättre kan förstås kan detta också påverka vikten av att beakta krigföringsprincipen och att ge god anda mer central roll och betydelse.

Studiens syfte är att få djupare förståelse för hur god anda uppfattas och värderas hos svensk militär personal med erfarenheter av skarpa stridssituationer. Genom en induktiv ansats, exploration och en empiriskt grundad teori skapas denna förståelse.

Resultatet visar att god anda uppfattas och förstås som en förmågeskapande process som utgör grunden till, och har direkt påverkan på enhetens förmåga. Enheter med stridserfarenhet kan nå en djupare god anda, och därmed även nå längre och djupare i den förmågeskapande processen. Resultatet visar även att god anda värderas som en mycket viktig grund till att skapa förutsättningar för effektivitet och framgång i strid. En slutsats är att betydelsen av god anda är undervärderad som krigföringsprincip och förmågeskapande process i svenska doktriner och reglementen. Detta genom att resultatet, styrkt i tidigare forskning, tydligt visar på hur god anda utgör grundfundamentet till effektivitet och förmåga i strid.

Nyckelord:

God anda, Moral, Krigföringsprincip, Anda, Stridsmoral, Förmåga

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1. Bakgrund	4
1.1.1. Problemformulering	5
1.2. Syfte och frågeställning	5
1.3. Avgränsningar	6
1.4. Centrala begrepp och kontext	6
2. Forskningsöversikt samt teori	8
2.1. Forskningsöversikt	8
2.1.1. Forskningslucka och studiens forskningsbidrag	10
2.2. Teori - Avgörande faktorer för moral	12
3. Metod	19
3.1. Vetenskapsteoretiska val	19
3.2. Undersökningsdesign	20
3.3. Datainsamling	21
3.4. Dataanalys	24
3.5. Forskningsetik och källkritik	25
3.6. Metoddiskussion – Reflexivitet, Relevans, Funktion och Modifierbarhet	26
4. Resultat	27
4.1. Introduktion till resultatet - studiens grundade teori	27
4.2. God andas kärnvärden	29
4.3. Faktorer som påverkar god anda	31
4.4. God andas bidrag och konsekvenser	35
4.5. Den dynamiska utfallsprocessen	38
4.6. Sammanfattning	41
5. Diskussion	42
5.1. Teoretisk diskussion	42
5.1.1. Rekommendationer	47
5.2. Förslag till vidare forskning	49
6. Referenser	50

Figurförteckning

Figur 1 - Forskningslöken med egna vetenskapsteoretiska val.....	20
Figur 2 - Design och process.....	21
Figur 3 - Modell över studiens grundade teori.....	27
Figur 4 - Kärnkategorin med underliggande kategorier.....	29
Figur 5 - Illustration över hur resultatets samband genererar teorin.....	41
Figur 6 - Förslag till principillustration över god anda som grund.....	47
Figur 7 - Förslag till utveckling av nuvarande principbild i Arméreglemente Taktik.....	48

1. Inledning

Kapitlet beskriver studiens bakgrund, dess problemformulering med syfte och frågeställning, genomförda avgränsningar, samt kontextuella och centrala begrepp som används.

1.1. Bakgrund

“The more fighting I see, the more I am convinced that the big thing in war is morale”

– Field Marshal Montgomery (Fennell 2011, s. i).

Betydelsen av en god anda, moral och sammanhållning för att nå framgång i striden är vida omskrivet och militärteoretiker som Clausewitz och Jomini har båda framhävt dess betydelse. Clausewitz genom att mena att de moraliska krafterna utgör den egentliga skarpa svärds klingan i kriget, medan de fysiska krafterna utgör skaftet till svärdet, samt genom att framhålla moraliska faktorer som en av de absolut viktigaste beståndsdelarna i kriget (Clausewitz 2006). Jomini genom att beskriva hur moralen spelar en viktig roll i krigets miljöer, och att seger uppnås genom moral i kombination med mod, tur, genialitet och taktik (Jordan 2008).

Det går även att spåra det centrala värdet och anseendet av god anda och moral i militära operationer till 400-talet f.Kr. då en av Sokrates studenter, Xenophon, beskriver hur upprätthållandet av moral i strid var en absolut nödvändighet (Childs 2016).

Fältsmarskalk Montgomerys övertygelse och citat ovan visar på omfattningen av denna betydelse, vilket ytterligare kan förstärkas genom såväl Napoleons uppfattning att *“the moral outweighs the material by three to one”* (Childs 2016, s.3) och General Pattons *“80 per cent of a commander’s role was to “arouse morale in his men”* (Childs 2016, s.3).

Ovanstående fältherrar har samtliga deltagit i strid samt i längre krig, varför deras erfarenhet och bedömning utav andans, moralens och sammanhållningens betydelse inte skall förringas. Vetenskapligt har denna betydelse av god andas påverkan på prestation och stridens utgång också belysts, av bland annat Manning (1991) som påvisar kopplingen mellan nivågraden av god anda innan strid, och förluster under och efter strid.

Militärt tänkande har alltid fokuserat mot att finna svar på hur seger uppnås i kriget. Detta har tillsammans med samlade krigserfarenheter som ett slags samlad visdom renderat i vad som kallas för *krigföringens principer*. En av krigföringens principer utgörs av *“principen om god anda”* (Widén & Ångström 2005, s.136). God anda innefattas av bland annat

moral, vilja och stridsmoral, och är viktig för den psykiska motståndskraften hos befäl och soldater, samt för att motverka effekterna av krigets umbäranden och friktioner (Widén & Ångström 2005).

1.1.1. Problemformulering

Området kring god anda, moral, sammanhållning och förbandsanda är väl beforskat, men inte ur och mot en svensk kontext. Om vi då bättre kan förstå god andas betydelse och påverkan hos och för svensk personal i skarpa stridssituationer, kan detta kanske också påverka vikten av att beakta krigföringsprincipen god anda enligt hur Fennell (2014 a) beskriver, det vill säga att ge god anda en mer central roll och betydelse vid militära överväganden.

Kontexten stridssituation i denna studie utgörs av när två eller fler parter nyttjar dödligt våld med olika medel mot varandra, antingen enkelriktat eller samtidigt. Stridssituationer ställer särskilda krav på den militära professionen eftersom dessa samtidigt både tvingar och ger mandatet att utöva dödligt våld. Detta våldsmonopol utgör själva kärnan i den militära professionen, varför stridssituationers kontext också behöver studeras.

I en tidigare studie av krigföringsprincipen god anda (Westermarck 2020) identifieras ett bristande forskningsläge kring hur god anda uppfattas och värderas av svensk militär personal som deltagit i skarpa stridssituationer, och i förlängningen om god anda som princip är doktrinärt underskattad eller undervärderad ur ett svenskt perspektiv. Mot bland annat det som bakgrund, samt en genomförd sökning av relevant forskningslitteratur, är ambitionen med denna studie att förstå denna forskningslucka.

1.2. Syfte och frågeställning

Då det råder bristande kunskap om detta fenomen formuleras syftet explorativt och induktivt. Syftet med denna studie är att få djupare förståelse för hur god anda uppfattas och värderas hos svensk militär personal med erfarenheter av skarpa stridssituationer.

Forskningsfrågan lyder:

Hur uppfattas, samt vilken betydelse och påverkan har krigföringens princip god anda ur ett svenskt perspektiv för svenskar i skarpa stridssituationer?

1.3. Avgränsningar

Då Sverige som nation inte deltagit med personal eller förband i regelrätt sjö- och eller luftstrid under mycket lång tid har det i denna studie gjorts en avgränsning till att inhämta samt studera empiri från individer, anställda i Försvarsmakten, med skarp stridserfarenhet främst kopplat till markstrid. God anda som begrepp i svensk kontext är således fokuserat mot markarenan eller markdomänen. Stridserfarenhet är avgränsad till 2000-talet. Studien avgränsas som samhällsvetenskaplig studie och forskning till ämnet krigsvetenskap. Materialet som ingår utgörs av vetenskapliga källor i form av litteratur och artiklar, samt primärdata från intervjuer. För att skapa och tydliggöra kontext kompletteras materialet även av övrig litteratur i form av doktriner, reglementen och motsvarande.

1.4. Centrala begrepp och kontext

Begreppen kommer genomgående att användas i studien då de förekommer i för studien relevant teori och tidigare forskning, i kontextuell litteratur, samt som ingående i de kategorier som formar studiens resultat och diskussion.

1.4.1. Krigföringens principer

Krigföringens principer utgörs av ett antal begrepp som baseras på historiska samlade tankar och erfarenheter från och inom krigföring med syftet att fungera som ett slags variabler och riktlinjer till att förklara och förekomma stridens utfall (Widén & Ångström 2005). Olika nationer värderar dessa principer varierande, och inom stridskrafter används även olika förekommande krigföringsprinciper. Inom svensk operativ doktrin (Försvarsmakten 2020) förekommer elva principer utan rangordning som vägledning vid genomförandet av operationer, *målsättningar*, *kraftsamling*, *övertaskning*, *handlingsfrihet*, *initiativ*, *säkerhet*, *god anda*, *enkelhet*, *stridsekonomi*, *vidmakthållande* samt *samordning*. Inom svenskt reglemente för taktik i armén (Försvarsmakten 2013) värderas god anda som en övrig princip.

1.4.2. God anda

Principen om god anda beskrivs i den svenska doktrinen för gemensamma operationer till att *"Bygg upp och behåll en god anda"* (Försvarsmakten 2020, s.128). God anda kan beskrivas som den subjektiva laganda som kännetecknar förbandets eller enhetens moral, stridsvilja, sammanhållning, självförtroende, självkänsla och vilja till att lösa sina uppgifter. Principen beskrivs utförligare i *"Arméreglemente Taktik"* (Försvarsmakten 2013)

som "avgörande för att kunna hantera svåra situationer med det mod, den beslutsamhet och den energi som krävs. Förtroende för förbandet, utrustningen, stödfunktioner och ledningen är grundstenar för en god anda" (Försvarmakten 2013, s.60), och att den militäre chefen har ansvar för att upprätthålla god anda vid sitt förband genom att agera med omdöme och föredöme.

God anda kan som internationell motsvarighet sägas utgöras av de samlade begreppen kring "*maintenance of morale*" (moral, upprätthållande av moral), "*cohesion*" (sammanhållning) samt "*esprit de corps*" (kåranda, förbandsanda) (Jackson 2010).

2. Forskningsöversikt samt teori

Kapitlet beskriver tidigare forskning, samt teorin som nyttjas till analys- och resultatdiskussion. Tidigare forskning utmynnar i en kunskapslucka som ligger till grund för studiens syfte. Tidigare teori granskas kritiskt för att kunna utvecklas av studiens resultat.

2.1. Forskningsöversikt

I denna forskningsöversikt kommer tidigare forskning kopplat till begreppet god anda att tas upp. Generellt är anda, moral och sammanhållning brett utforskat, och just dessa tre faktorer (*esprit de corps, morale, cohesion*) identifieras som de viktigaste påverkansfaktorerna för motivation i strid (Jackson 2010). Denna forskningsöversikt beskriver samtliga begrepp som ingår inom ramen för att dessa innefattas av den svenska krigföringsprincipen god anda.

Det råder ingen forskningsmässig konsensus kring just begreppet moral och huruvida moralen som sådan är en konstruktion som sker på individ- eller gruppnivå, utan begreppet utgörs av flertalet komponenter så som sammanhållning, kåranda, motivation, tillfredsställelse och prestanda (Shamir, Brainin, Zakay & Popper 2000). För soldaten kan god anda i form av arbetstillfredsställelse relateras till disciplin och upplevd skicklighet (Wesbrook 1980). Sammanhållning, utgörs av den grad av hängivenhet och engagemang soldaten känner och upplever, i kombination med det sociala stöd hen upplever sig ha från sin enhet (Armistead-Jehle, Johnston, Wade & Ecklund 2011). Kår- och förbandsanda, är det fenomen som vid avsaknad av nära personlig kontakt eller gemenskap ändå håller människor samman (Jackson 2010). Den gemensamma nämnaren kring alla olika definitioner av just moral är att de alla innehåller en motivationskomponent kopplat till moral (Shamir et al. 2000), vilket även identifieras genom de tre faktorerna som påverkar stridsmotivationen (Jackson 2010). Jonathan Fennell (2014 a) menar att om moralen, andan, som sådan bättre kan förstås och även mätas så skulle den få en avsevärt centralare roll vid militära överväganden (Fennell 2014 a).

I "*The maintenance of the morale*" (Baker 1930) beskrivs god anda gentemot en civil kontext. Författaren menar här att huvuddelen av vad som skrivits inom ämnet moral tagit sin utgångspunkt från framgångar i militära erfarenheter och organisationer, men att området är jämförbart trots de dimensionella skillnaderna mellan de civila och de militära

miljöerna. Baker (1930) beskriver även att försöken att definiera vad moral de facto är och vad den gör är lite som att definiera elektricitet, det är enkelt att beskriva vad den gör, men desto svårare att definiera annat än i vaga beskrivningar. Baker (1930) gör analysen att anda och moral är ett slags sinnestillstånd som finns inom gruppen som uppmuntrar, skapar och stimulerar till samarbete och initiativkraft, samt att högprestera mot målsättningar. Anda och moral utgör vidare ett gruppfenomen och påverkar individer i relation till gruppen, samt främjar det högre syftet för vilket gruppen existerar (Baker 1930).

Avseende mindre enheters resultat och framgång i strid visar forskning att en avsevärd faktor utgörs av just god anda i form av gruppsammanhållning (Skaggs 1997). Faktorer som främjar bildandet av anda och gruppsammanhållning utgörs enligt Skaggs (1997) av *personal, träning* och *ledarskap*, och genom att beskriva slaget vid Erie visas hur Oliver Hazard Perry på kort tid och med små resurser lyckades skapa god anda och sammanhållning vilket fick avgörande betydelse för seger mot en överlägsen brittisk motståndare. En stor del i att lyckas skapa denna anda byggde på Perrys förmåga till att ge förtroende i form av att delegera ansvar till lägsta nivå, samt att skapa vilja och ett organisationsklimat som fokuserade på att vinna. Skaggs (1997) visar samtidigt att snabbt uppsatta eller tillfälligt sammansatta enheter genom anda och sammanhållning kan nå framgång, vilket stärker dess betydelse.

Effekterna av att sakna eller ha dålig anda kan vara katastrofala för utgången i stridssituationer, vilket ryska styrkor fick erfara under kriget i Tjetjenien (Simunovic 1998) där tjetjenska styrkor visade på god anda, medan de ryska saknade eller visade på bristande anda. De ryska styrkorna hade bristande träning, materiel samt utrustning vilket påverkade förbandens självförtroende och därmed andan. Denna negativa påverkan förstärktes samtidigt genom att enheter ofta snabbt rafsades ihop och sattes samman, och hann därmed aldrig skapa sammanhållning (Simunovic 1998). Den ryska kårandan var även den kraftigt nedsatt som följd av neddragningar, korruption, underfinansiering, dålig disciplin, dåligt ledarskap och inte minst upplevelsen av avsaknad meningsfullhet i uppgiften och uppdraget (Simunovic 1998). Detta styrks även av Manning (1991) som menar att ingenting skadar moral och anda snabbare än uppgifter som upplevs som meningslösa. Erfarenheterna från bland annat Tjetjenien ledde till analyser för att bättre förstå betydelsen av vad som i Ryssland kallas för de *moral-psykologiska faktorerna* inom krigföring (Zelenkov 2000). I Zelenkovs artikel beskrivs rysk syn på god anda, som konstaterar att

psykologisk stabilitet och moral i form av vilja till uppoffringar är avgörande för hög stridsberedskap och effektivitet i striden, och därmed för statens säkerhet. Därav är upprätthållandet av god anda (*maintain high morale*) mycket viktigt, vilket bör understödjas av *moral-psykologisk support (MPS)* i form av bland annat indoktrinering (Zelenkov 2000).

Shamir et al. (2000) har i sina studier av israeliska soldater och förband kring kollektiv moral kommit fram till att förväntningar och förväntningsteori har ett direkt samband till såväl individens ansträngningar och prestationer, som gruppens. Detta innebär således att moral och anda har en direkt koppling till gruppens kollektiva motivation, vilken i sin tur är beroende av den kollektiva tilltron till egen förmåga samt individens tilltro till gruppens förmåga att lösa sina uppgifter. Detta kopplas även till upplevd stridsduglighet, där graden av identifiering och sammanhållning med gruppen har direkt samband till upplevd stridsduglighet (Shamir et al. 2000), vilket således har ett samband med god anda.

Just sambandet mellan enhetens sammanhållning och individens prestation och välmående är väletablerat i forskningen, där det även framgår att sammanhållning mellan soldater har en direkt positiv påverkan på enhetens effektivitet och övergripande moral, samt att en hög grad av sammanhållning skyddar mot negativt kumulativa upplevelser från strid (Reed-Fitzke & Lucier-Greer 2020).

2.1.1. Forskningslucka och studiens forskningsbidrag

I studien *"God anda - vad är det?"* (Westermarck 2020) utforskas vad god anda de facto är och hur den förstås av svensk personal. Westermarck identifierar tre teman som har betydelse och påverkan, *"Individuella och mellanmännsliga faktorer"*, *"Organisatorisk påverkan"* samt *"God andas karaktäristik"* (Westermarck 2020, s. 29). Vidare visas att ledarskap och sammanhållning utgör viktiga faktorer, att god anda förstås både som en krigföringsprincip och som en del av krigföringsförmågans moraliska faktorer, samt att den alltid måste förstås i en kontext. Westermarcks (2020) slutsatser är bland annat vikten av att god anda studeras vetenskapligt och lyfts fram i diskussioner och utbildning, samt vikten av att förstå den påverkan som anda har på striden.

Internationellt har mycket beforskats om god anda och dess beståndsdelar i olika kontexter, både generellt i strid samt som detaljerad forskning, vilket också redovisas forskningsöversikten. Svenska veteraners historier om stridserfarenhet och svensk verksamhet i insatser och krig är väl beskrivet i litteratur genom bland andra Carlén & Falk (2012), och även det militära ledarskapet i fredsfrämjande insatser är beforskat utifrån svensk kontext genom avhandlingen "*Militärt ledarskap – när det gäller*" (Andersson 2001). Där emot saknas det tillräckligt med kunskap om god anda i strid, i och utifrån en svensk kontext (Westermarck 2020).

Ingen tidigare forskning har identifierats avseende god andas betydelse eller påverkan hos svensk personal som deltagit i strid, vilket även framgår i de forskningsluckor och förslag till vidare forskning som Westermarck (2020) identifierat. En av Westermarcks (2020) slutsatser är att om vi fullt ut skall kunna förstå vad som påverkar god anda i krig så måste det inhämtas empiri grundad i erfarenhet av just skarpa stridssituationer. Utifrån studien av tidigare litteratur och forskning finns därmed en kunskaps- och forskningslucka att utforska avseende vilken betydelse och påverkan krigföringsprincipen god anda har för svenska befäl och soldater i skarpa stridssituationer, samt hur god anda värderas och förhåller sig till övriga krigföringsprinciper i samma kontext. Vidare bidrar studien även till den forskningslucka som beskrivs i Fennells artikel (Fennell 2014 b) avseende bristen på forskning och förståelse för sambandet mellan individens motivation i striden, enhetens anda och moral, samt framgång eller förlust i striden.

Studiens utomvetenskapliga bidrag utgörs genom att dess resultat bidrar med förslag till Försvarmakten med ambition att omformulera värderingar av dagens krigföringsprinciper, samt att lyfta fram god anda som en fundamental grund för övriga principer.

Studiens inomvetenskapliga bidrag utgörs genom att den framtagna teoretiska modellen bidrar till en ökad förståelse av en tidigare ostuderad kontext, vilket bidrar till att utveckla ämnet krigsvetenskap med inriktning på krigföringsförmåga. Dessutom kan den nya teorin ses som en vetenskaplig produkt som tangerar övrig samhällsvetenskap och statsvetenskap.

2.2. Teori - Avgörande faktorer för moral

Sociologen Frederick J. Manning som nämnts i forskningsöversikten, avhandlar och definierar moral, sammanhållning och förbandsanda och dess betydelse i sitt kapitel i *"Handbook of Military Psychology"* (Gal & Mangelsdorff 1991). Manning (1991) har grundat sin forskning, bevisning och slutsatser genom att studera soldater och militära enheter i strid eller nära strid, huvudsakligen inom markarenan, och konstaterar att inom den militära kontexten tycks en hög moral, en god anda, utgöra såväl en funktion för som ett resultat utav framgång i strid och i krigstid, samt att god anda är vital för att hålla ned förluster som beror på stressreaktioner.

Mannings teori (1991) beskriver ingående de variabler och faktorer som har avgörande påverkan och effekt på god anda, varför teorin också är tillämpbar till analys av studiens resultat. Han menar att god anda som term förekommer i en mängd olika kontexter såväl militärt som civilt och har ett lika stort antal olika definitioner och betydelser beroende på vilken kontext den avser, dock handlar det ofta om hur individen uppfattar sin arbetstillfredsställelse och välmående.

Manning (1991) beskriver ett antal historiska definitioner kring begreppet god anda, bland annat i form av den beslutsamhet att uppnå ett visst syfte som individen eller gruppen besitter, men också som den psykologiska kraft som förmår soldaten att ta upp strid, eller förmågan till att göra sitt jobb oavsett omständigheterna runtomkring. Dessutom beskriver han även hur forskningen försökt att förena fredsmässiga civila definitioner av god anda med militära, i form av att de ofta innehåller begrepp som tillfredsställelse, grupptillhörighet samt motivation. Dessa civila modeller, sprungna ur industri- och näringslivspsykologi, har blivit högst relevanta vid fredstida militära arbetsplatser, men måste ses väldigt relativt när det kommer stridssituationer och krigstid.

Vidare menar Manning (1991) att god anda kan indelas i tre dimensioner, i form av omtanken eller angelägenheten till det organisatoriska målet, engagemang och delaktighet till gruppidentiteten, samt personliga faktorer som går att relatera till självförtroende. I den beskrivning av god anda som går att applicera i såväl fred som strid och krig beskrivs god anda som den uthållighet och entusiasm, med vilken en gruppmedlem tar sig an gruppens anbefallda och föreskrivna uppgifter, med betoning på gruppmedlemskap och vilja

att delta i gruppens arbete. Manning (1991) menar att god anda kan identifieras med Tolstoy's beskrivning av *Faktor X*. Det innebär den faktor inom krigföring som multiplicerat med enhetens storlek bildar dess styrka och kraft, vilken visat sig i en mängd historiska exempel där den militära enhetens storlek inte korrelerar med dess styrka, exempelvis som när små enheter slår större förband. X är den militära enhetens, förbandets eller arméns anda, graden av vilja och önskan att kämpa och utstå faror. Två andra begrepp för god anda, "*Cohesion*" och "*Esprit*" utgör enligt Manning (1991) två mycket viktiga bidrag till god anda, men de används ofta felaktigt som synonymer till god anda och är i själva verket tydligt separerade från varandra.

2.2.1. Individuella faktorer

Enligt Manning (1991) utgörs de faktorer som har störst påverkan på god anda, de avgörande faktorerna, av individuella- och grupp-faktorer. De individuella faktorerna utgörs av grundläggande mänskliga behov, psykologiska såväl som biologiska, exempelvis i form av skydd mot väder och vind, bra hälsa, bra mat, vila och sömn, hygienmöjligheter samt torra och rena kläder. Sådana faktorer nämns ofta som orsak och bidrag till en hög moral, god anda, men för den stridande soldaten är brister i dessa grundläggande behov mer regel än undantag.

Betydelsen av dem är också känt och omskrivet genom historien, Napoleon påstås ha sagt att en armé marscherar på sin mage, och brigadgeneralen Fergusson menade att brist på mat, eller bristande kvalitet på mat är den enskilt största negativa faktorn för god anda. Att soldaten får utspisa ett varmt lagat mål mat tillsammans med sina kamrater i en relativt säker miljö kan utgöra en mycket stark positiv påverkansfaktor för god anda, vilket också utgör en av de viktigare metoderna för att behandla stridsrelaterade skador i form av stressreaktioner (Manning 1991). Motsvarande gäller för hygien, att få tvaga sig och byta till rena kläder kan ha väldigt stor positiv påverkan på god anda.

Ytterligare påverkan för de individuella faktorerna utgörs av soldatens förväntningar och uppfattningar om rättvisa, vilket kan benämnas som konceptet med *relativ försakelse* (Manning 1991). Det är lika viktigt att soldaten upplever en form av rättvisa och delade umbäranden med övriga inom förbandet. Upplevda skillnader mellan de främre stridande och bakre understödjande enheter kan ha mycket negativ påverkan för god anda i form

av att detta skapar bitterhet hos individen och bygger negativa känslor av "vi-och-dom" (Manning 1991).

Utöver individuella fysiska och biologiska behov behöver varje soldat ha ett mål, en roll och en anledning till självförtroende. Att strida för den större saken (*the cause*) kan ha viss påverkan men är också beroende av synen på krigets nödvändighet och värdet av att gå i krig. Oftast har soldaten annat att tänka på än att strida för den större saken, och det är istället viktigare för soldaten att ha ett tydligt mål och en tydlig roll för att påverka god anda på individuell nivå (Manning 1991).

Manning (1991) menar att här kan även civila teorier kring arbetstillfredsställelse vara tillämpliga eftersom de också betonar vikten av att individen upplever sig vara en värdefull tillgång i sin grupp, samt att ointresse och lågt engagemang för arbetsuppgifter kan förbättras genom bland annat större utmaning eller omfattning av och i arbetet. Vidare behöver soldaten uppleva progression, att målet går att uppnå och att uppgiften är möjlig att lösa. I detta har realistisk träning och utbildning en mycket viktig roll för god anda, i form av att skapa och bygga förtroende och självförtroende. Soldaten behöver bli van vid att uppnå framgång just för att det finns inget annat som har så stor påverkan för att bygga förtroende och självförtroende som upplevelsen av framgång.

2.2.2. Gruppfaktorer

Andra aspekter som är avgörande för god anda utgörs av gruppfaktorer. Här menar Manning (1991) att en stor del av soldatens vilja och förmåga till att strida beror avsevärt mycket mer på relationerna till människorna runt soldaten, än vad det beror på fienden. Detta visas genom exempel från 2:a Världskriget där ett av de viktigaste instrumenten för god anda i form av motivation i strid utgjordes av soldatens möjligheter att identifiera sig till en grupp och gruppens förflutna (Manning 1991). Genom soldatens relationer till dem i hans omedelbara närhet skapas det som i samhällsvetenskaplig forskning kallas för socialt understöd, i det militära för sammanhållning och gruppsammanhållning. Relationerna till övriga organisationen utanför soldatens omedelbara närhet skapar basen för det vi kallar för förbands- eller kåranda, och såväl sammanhållning som förbandsanda kan ha stor påverkan på och för god anda.

Sammanhållning har beskrivits som det kamrat-, brödra- och systraskap som enklare skapas i hotfulla miljöer och i strid, och eftersom det identifierats som så viktigt för att lyckas med såväl uppdraget som för individens överlevnad är det också av vikt att skapa sammanhållning även innan strid. Manning (1991) exemplifierar vidare hur gemensam social bakgrund och liknande i form av ålder, uppfostran, personlighet och värderingar har visat sig underlätta utvecklandet av nära och personliga relationer och sammanhållning, och omvänt hur heterogena konstellationer i form av olika härkomst, bakgrund och klasstillhörighet visat sig hämma utvecklingen av gruppsammanhållning. Att sträva efter homogena konstellationer är dock ingenting som eftersträvas i dagens försvarsmakter. Gemensamma militära upplevelser och erfarenheter är istället det kitt som svetsar samman och gruppen och enheten, och här utgör gemensam stridserfarenhet den absolut viktigaste kraften för att skapa sammanhållning mellan soldater. Gemensam medvetenhet om att det finns en fiende som har avsikten och förmågan till att skada och döda skapar per automatik ett krav på gruppen att enas till gemensamma ansträngningar.

För att främja utveckling av sammanhållning utan att utsätta soldater för strid bör gruppen vara nära sammanbunden och hållas intakt tillräckligt länge för att kunna skapa sig en form av gemensam erfarenhetsbank. Ju längre tid som människor får arbeta ihop, desto större chans att de upptäcker varandras likheter och skillnader, skapar gemensam förståelse och erfarenheter, och därigenom skapar sammanhållning. Ju längre tid en grupp hålls stabil, desto större sammanhållning under förutsättning att den också får skapa sig distinkta gemensamma upplevelser, exempelvis i form av gemensam grundträning eller liknande (Manning 1991). Att skapa ett "vi-och-dom" som ett yttre hot kan också bidra till mer distinkta gemensamma erfarenheter. Kopplat till ovanstående måste gruppen eller enheten uppleva någon form av framgång eller att den har uppnått resultat för att det skall ge en stärkande avkastning på sammanhållningen, och ju mer denna framgång beror på ett ömsesidigt beroende till varandra inom gruppen, desto starkare blir också sammanhållningen. Sammanhållning utgör ett lagarbete som kan liknas vid ett fotbollslag där alla spelare har olika uppgifter men där alla är beroende av varandra för att laget skall lyckas, vilket även är översättningsbart till miljön på slagfältet. Manning (1991) beskriver också hur tillställningar med alkohol kan öka sammanhållning bland soldater, men påvisar samtidigt att sammanhållning inom enheten de facto ofta minskar just för att chefer sällan ingår i samma gemenskap vid sådana tillställningar.

Oavsett vilka gemensamma erfarenheter som skapar sammanhållning så kan de bara lyckas med detta om de samtidigt skapar ett förtroende och en tilltro hos soldaten för att chefer och kamrater har viljan och förmågan och att skydda dem i strid. Förtroendet och vetskapen att kamraterna finns till hjälp i nöden utgör själva kärnan i sammanhållning. Soldater är väl medvetna om sin beroendeställning till övriga gruppmedlemmar för att kunna överleva i strid, och hur väl soldaten upplever att gruppens förmåga och vilja att uppfylla detta avgör hur starkt bandet till gruppen är och blir. Om uppfattningen är att det saknas vilja eller förmåga till något av detta så påverkas sammanhållningen och leder till negativ påverkan på god anda (Manning 1991). I strid har ledarskapet en dubbelt större påverkan än kamraterna avseende detta förtroende just för att chefens order kan innebära skillnaden mellan framgång och död, därför är det oerhört viktigt för enhetens soldater att känna tilltro till chefens duglighet och förmåga, att deras liv inte riskeras på grund av inkompetens. Saknas denna tilltro så kommer inte enheten heller att uppträda som en effektiv enhet med sammanhållning. Utöver detta behöver chefen och ledarskapet även visa på att inte riskera sina soldaters hälsa genom likgiltighet, för endast då kan förtroende och tilltro skapas. Manning (1991) beskriver tre egenskaper som avgör soldaters tilltro till sina chefer, chefens trovärdighet som tillförlitlig informationskälla, chefens professionella samt tekniska förmåga och kompetens, samt avslutningsvis hur omtänksam chefen är om sina underställdas väl och behov.

Den sista delen avseende sammanhållning utgörs av tydliga och meningsfulla uppgifter och uppdrag, vilket också är förknippat med bra ledarskap i form av att chefen bryr sig om sina underställda genom att tillse att de uppdrag som skall genomföras alltid är värt risken de samtidigt medför. Att det finns ett syfte som förklarar varför är oerhört viktigt för sammanhållning och för god anda (Manning 1991).

Förbandsanda utgör den andra av gruppfaktorerna enligt Manning (1991). Förbandsanda påverkas genom att chefer fungerar som länkar för att integrera de primära grupperna de tillhör med de större sekundära grupperna, och att förmedla den större sekundära gruppens värderingar och riktlinjer ned till den primära gruppen. Exempel på detta kan vara plutonen som primär grupp, och bataljonen eller regementet som sekundär grupp. Chefens förmåga att förmedla detta avgör graden av förbandsanda som enheten uppvisar. Soldatens lojalitet sträcker sig bortom de närmsta kamraterna och chefen om det finns en

stark förbandsanda och utgör samtidigt en viktig del om god anda skall kunna upprätthållas i strid eftersom hård strid förr eller senare kommer att innebära förluster i någon form. Stridsviljan skulle avta med tiden om den enbart berodde på personliga band efterhand som förluster skulle påverka dessa band. Många försvarsmakter i västvärlden har strävat efter att bygga lojalitet till den sekundära gruppen i form av förbandsanda av just denna anledning. Den sekundära gruppen utgör då enheter större än kompani, men mindre än armén, och vid stridande enheter utgörs denna grupp ofta av ett regemente. Regementsstrukturen ger goda möjligheter till att forma gemenskap och förbandsanda i form av historia och symboler som färger, mässar och namn, men också genom regional tillhörighet och rekrytering. Detta kan förutom för förbandsanda även ha positiva effekter för sammanhållning. Förbandsanda är en viktig del i att skapa mening i nivån mellan soldaten och den nationella eller större saken (*the cause*) (Manning 1991).

2.2.3. Konsekvenser av moralens nivå

Manning (1991) menar och beskriver att god anda inte enbart karakteriserar framgångsrika förband i strid, utan att god anda i sig också är orsaken till framgången, något som också bekräftas av militära chefer och ledare genom historien. En hög nivå av god anda har positiv påverkan på resultatet, men är samtidigt ömsesidigt verkande i form av att ett positivt resultat också har positiv påverkan för god anda. Det avspeglas ytterligare genom att den militära psykiatrin sedan andra världskriget satt god anda som den viktigaste skyddande principen, vilket även bekräftas och beskrivs i senare studier enligt Manning (1991). Här framkommer att orsaken till att enheter fått stressrelaterade skador i strid snarare beror på skillnader i gruppsammanhållning än på stridens intensitet när de jämförs med enheter med bättre resultat. Manning (1991) visar genom exempel som har statistisk signifikans, att vid invasionen i Normandie hade nivån av god anda innan strid ett tydligt samband med antalet icke-kinetiska förluster efter invasionen.

Fredstida konsekvenser eller indikatorer för god anda utgörs ofta av enhetens uppträdande och snygghet, utrustningens status, antalet disciplinärenden, antalet sjukskrivningar, personalomsättning, om enheten upplevs ha "*högt i tak*", hur enheten presterar vid övningar och tävlingar, samt om det förekommer generell skrytsamhet kring vad enheten uppnått och dess traditioner (Manning 1991). Vidare beskriver han att flertalet civila och militära försök har gjorts för att studera och mäta sambandet mellan fredstida produktivitet och sammanhållning, men att detta varit svårt, särskilt för civila studier.

Förklaringen till detta är troligen att ingenstans är sambandet så tydligt mellan en grupps välmående och dess tilldelade uppgift som det är i stridssituationer (Manning 1991).

2.2.4. Kritik mot teorin

Teorin beskriver god anda och vad som påverkar den. Det saknas studier om svenska soldater och officerares upplevelser, vilket motiverar denna studie. Då syftet är att ta fram en ny teori så kan det konstateras att detta teoretiska ramverk inte räcker för att omhänderta samtliga aspekter av god anda. Den nya modellen kan bidra till en mer holistisk syn av god anda och komplettera den befintliga teorin med nyare infallsvinklar. Skillnader och likheter diskuteras i diskussionskapitlet.

3. Metod

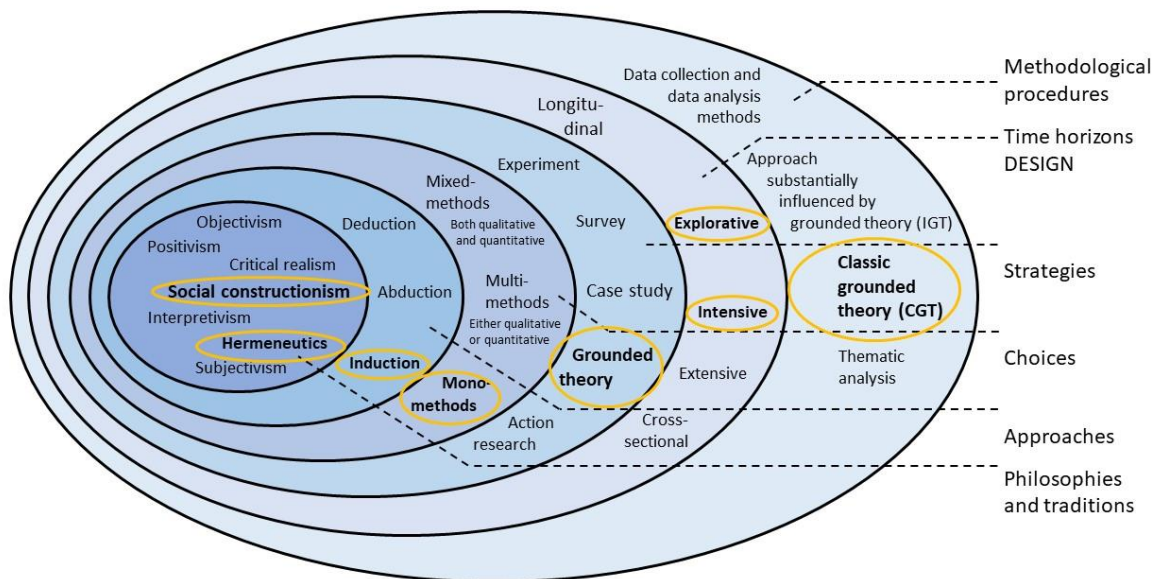
Kapitlet beskriver de vetenskapsteoriska val som utgör grund för studiens genomförande och design. Metoder för insamling och analys av data, samt genomförandet beskrivs. Forskningsetiska ställningstaganden redovisas. Avslutningsvis diskuteras metoderna utifrån reflexivitet, relevans, funktion och modifierbarhet.

3.1. Vetenskapsteoretiska val

Forskarens syn kring verklighetens beskaffenhet benämns som *ontologi*, vilket är "teorin om varat eller vad verkligheten i grunden är" (David & Sutton 2016, s.49). Det finns två diametrala ytterligheter, paradigmen inom ontologi, *positivism* och *hermeneutik*. (Eriksson & Wiedersheim-Paul 2014). Positivismen grundar sig i naturvetenskapliga ideal och tar ontologisk ansats i att verkligheten som sådan är objektiv och bunden av lagar, och att den därmed kan studeras och mätas på ett objektivt vis (Jacobsen 2017).

Hermeneutik betyder "allmän tolkningslära" (Andersson 2014, s.19), och tar sin grund i socialvetenskapliga ideal (Andersson 2014). Dess ontologi är att verkligheten som sådan är subjektiv, att innebörden av den därmed måste tolkas (Eriksson & Wiedersheim-Paul 2014), samt att området som beskrivs inte är möjligt att mäta (Hartman 2001). Hermeneutiken strävar efter att förstå, och innebär att fånga subjektiva innebörder (Bryman 2018). Då denna studie innebär att tolka samt förstå innebörder inom ett subjektivt problemområde med en subjektiv frågeställning, tar studien därför ett ställningstagande till det hermeneutiska paradigmet.

Studien tar ansats som kvalitativ forskning, då den som kunskapsteoretisk inriktning grundar sig i ett tolkande synsätt (Bryman 2018). Den kvalitativa forskningen utgår från att verkligheten är för svåröverskådlig och komplex för att kunna fastställas genom siffror, utan måste istället byggas av den rikare information som finns genom ord. (Jacobsen 2017). Hermeneutik som sådant menar att forskningsideal inom socialvetenskaperna skall arbeta kvalitativt (Andersson 2014). Därför används intervjuer som insamlingsmetod för primärdata i denna studie.

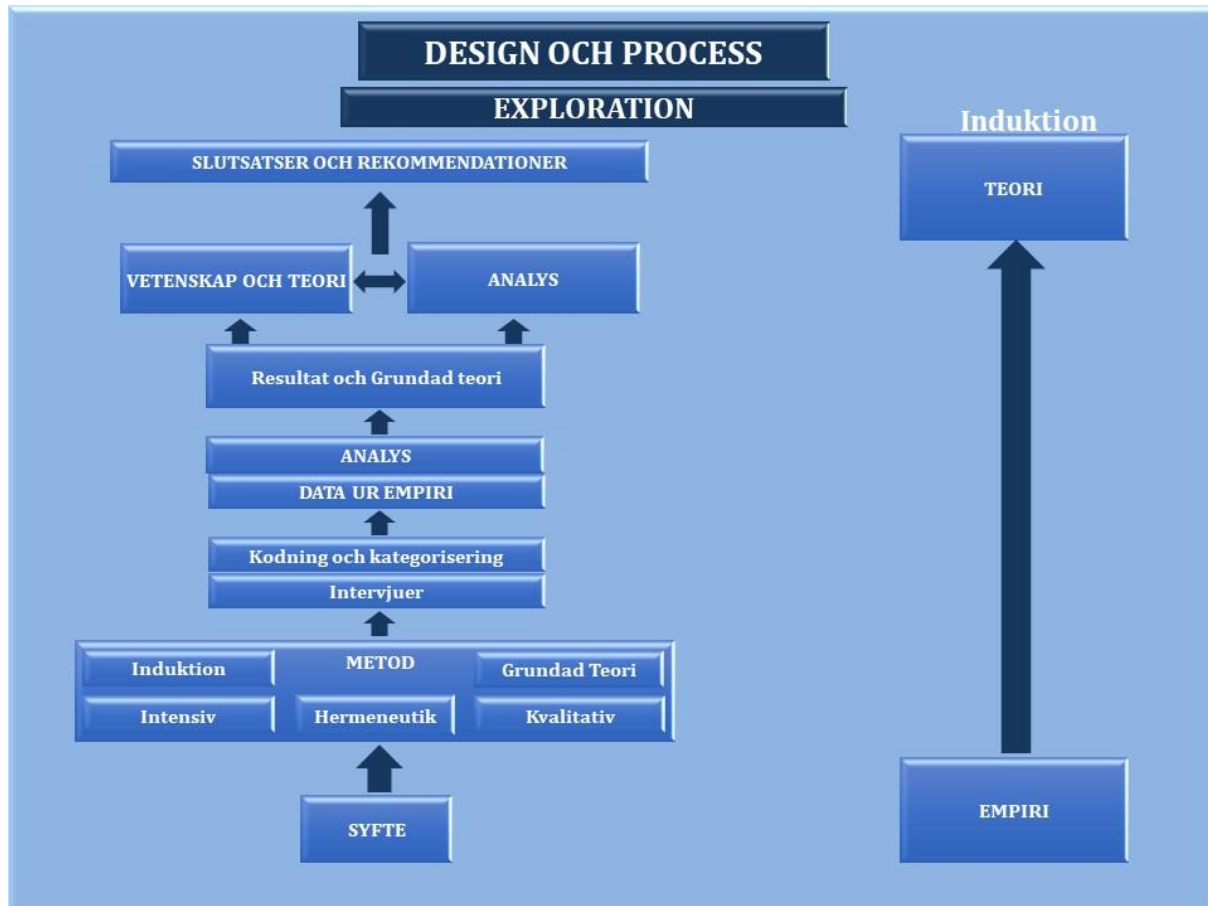

Figur 1 - Forskningslöken med egna vetenskapsteoretiska val. Inspirerad av Lyseks inverte-
rade version (Lysek 2020).

Studiens ansats är induktiv då studien utgår från observationer om ett bristande forskningsläge kring hur god anda uppfattas och värderas, den strävar således efter att generera ny teori som är grundad i verkligheten, i andra människors upplevelser av den (Jacobsen 2017). Detta för att bredda befintlig kunskap om god anda i en specifik kontext. Den framtagna teorin kan i framtiden testas och prövas deduktivt. Till detta har metoden och analysverktyget *Grundad teori (Grounded theory)* valts, då metoden ger möjlighet att skapa teori med empiriska data som grund (Glaser 2010).

3.2. Undersökningsdesign

När problemställningen har karaktären som öppen fråga behövs en mer utforskande form av undersökning, en explorativ sådan (Jacobsen 2017). Exploration är teoriutvecklande och används för att finna nya kunskaper om företeelser, och nyttjas när det inte är genomförbart att på förhand sätta upp hypoteser (Jacobsen 2017). Samtidigt är den kvalitativa forskningen närmare förbunden till exploration och induktion, än till deduktion (David & Sutton 2016).

Figur 2 - Design och process.

När problemställningen är explorativ behövs en metod som går mer på djupet, vilket ofta innebär att koncentrera sin undersökning till ett fåtal undersökningsenheter, vilket benämns som intensiv undersökningsdesign (Jacobsen 2017). Med en intensiv undersökningsdesign undersöks och studeras ett fåtal enheter för att bilda sig en grundlig och detaljerad förståelse kring hur verkligheten uppfattas och hänger samman, den är således verklighetsnära (Jacobsen 2017). Den här studien är explorativ och antar en undersökningsdesign som är intensiv.

3.3. Datainsamling

Empiri inhämtades genom kvalitativa, öppna, semistrukturerade intervjuer. Kvalitativa intervjuer är lämpligt att använda när få enheter undersöks och för att få fram individers tolkningar av fenomen (Jacobsen 2017). Metoden ligger därmed samtidigt också nära den tolkande vetenskapssynen (Jacobsen 2017). En kvalitativ intervju bör inte vara helt utan struktur, utan följa en intervjuguide (Jacobsen 2017). Denna utvecklades till att matcha

öppen intervju enligt Jacobsens (2017) struktureringsskala, där guiden följer en ordningsföljd bestående av teman som endast möjliggör öppna svar där respondenten får svara med egna ord. Teman utgjordes av:

- Syn på krigföringsprinciperna.
- Syn på god anda.
- Anda vid enhet och förband kopplat till stridserfarenhet.
- Påverkan på uppfattning och syn på anda efter strid.
- God andas förhållande till övriga principer i strid.
- God andas betydelse.
- Värdering av anda.
- God anda som militärt övervägande.
- Framgång, förlust och god anda.
- Vinna striden.
- Familjen och privatlivets påverkan för god anda.
- Ledarskapets påverkan för god anda i strid.
- Hur synen på god anda utvecklats.
- Övrigt att tillägga.

3.3.1. Val av undersökningsenheter

Respondenterna har valts utifrån kriteriet att själva ha deltagit i skarpa stridssituationer. Det gör urvalet ändamålsstyrkt, enligt kvalitativ metod, då studiens problemställning är nära förknippat med urvalet (Jacobsen 2017). Urvalet har skett som teoretiskt selektivt urval i kombination med att inledningsvis initieras som nätverkande för att nå efterfrågade lämpligaste undersökningsspersoner (David & Sutton 2016). Det gör samtidigt urvalet lämpligt för dataanalys genom *Grundad teori* (Bryman 2018). Riktlinjerna var att urvalsgruppen skulle ha varierande erfarenheter men tillhöra samma kontext.

Fem respondenter intervjuades till studien. Samtliga är män äldre än 35 år, med mer än 15 års militär erfarenhet. Respondenterna har tjänstgjort i strid i vid olika insatser på markarenan, på befattningar varierande från soldat till chef på högre nivå. Respondenterna representerade vid tillfällena för stridserfarenheter, fyra olika förband i Försvarens grundorganisation med huvudsaklig inriktning strid inom markarenan. Bredden

i befattningar och förbandstillhörighet utgör ett medvetet ändamålsstyrkt, teoretiskt selektivt urval. För att skydda respondenternas anonymitet ”med största möjliga konfidentialitet” (Bryman 2018, s.170-171) utifrån konfidentialitetskravet, redovisas inte ytterligare information om respondenterna.

Vanlig kritik gällande datainsamling är att det samlas in för lite data. Glaser, en av grundad teori-metodens grundare, varnar för att samla in för mycket data (Holton & Walsh 2016). Meningsfull analys är viktigare än att insamla många intervjuer, texter och annat underlag som skall analyseras. Att fem intervjuer inte är tillräckligt till en analys skulle kunna utgöra kritik, men om kriterier för datainsamling samt principerna för hur metoden grundad teori skall genomföras har efterföljts, så är fem djupintervjuer tillräckligt. En av principerna är att samla in mindre empiri men göra en mer meningsfull analys med närläsning, kodning, kategorisering och slutligen med framtagning av en teoretisk modell. ”*The better data quality the fewer number of interviews*” (Bryant & Charmaz 2007, s.230) uttrycks i ”*The Sage Handbook of Grounded Theory*”. Ytterligare en princip, teoretisk mättnad, uppfylls i studien. Framtagna kategorier och beståndsdelar i modellen har täckts av empiri, i olika nyanser ur olika perspektiv, och inget nytt kunde tillkomma. Snarare sorterades onödiga data ut som inte hade med syftet att göra. Detta är i linje med den klassiska grundade teorin (Glaser & Strauss 1967; Glaser 1978; Glaser 2011). Utifrån den framtagna modellen kunde uppsatsens syfte och forskningsfråga besvaras.

3.3.2. Intervjuer

Samtliga respondenter kontaktades inledningsvis via telefon eller mejl, där de informerades om studiens syfte och frivilligt deltagande. Fyra intervjuer genomfördes ansikte mot ansikte, samtliga på platser respondenterna själva fick bestämma. Detta för att skapa en naturlig miljö där respondenten ”*känner sig hemma*” (Jacobsen 2017, s. 102), och en tillitsfull relation. En naturlig miljö är viktig för kontexteffekten och för att få ärliga svar (Jacobsen 2017). En intervju genomfördes digitalt med kamera via Zoom. För att motverka effekter som intervjuarbias bar författaren civila kläder vid intervjuernas genomförande (David & Sutton 2016). Intervjuernas genomförande tog ungefärligen mellan 50 och 90 minuter.

3.4. Dataanalys

Till bearbetning och analys av empiriskt underlag har analysmetoden grundad teori använts. Analysverktyget grundad teori syftar till att skapa nya, empiriskt grundade teorier. Metoden utgör en "*rigorös forskningsmetod*" (Glaser 2010, s.23) innebärandes att analysen görs nära den insamlade empirin. Att göra grundad teori innebär att följa ett strukturerat, förutbestämt metodpaket. Metodpaketet utgörs av datainsamling, närläsning av materialet, kodning, sortering i kategorier och överkategorier, samt slutligen iterativ analys genom att gå fram och tillbaka mellan koder, kategorier och överkategorier i syfte att generera en formell teori. Denna formella teori som passar studiens kontext måste uppfylla kriterierna för den framtagna teorin, som har med tillförlitlighet att göra. Teorin som skapas måste passa in i kontexten och vara igenkänd, fungera och vara samhällsrelevant. Den skall dessutom vara modifierbar vilket innebär att indikatorerna i teorin skall kunna bytas ut, men kärnvariabeln skall kunna förflyttas till en annan kontext och vara igenkänd även där (Glaser 2010; Hartman 2001). Detta kan exemplifieras som att god anda kan studeras i liknande yrkesgrupper såsom räddningstjänst och polis som har liknande karaktäristika. Till datainsamling transkriberades intervjuer ordagrant. Nästa steg, kodning av data, innebär att förutsättningslöst begreppsliggöra texten genom att sätta koder på textens meningar och tillskriva dem egenskaper (Hartman 2001). Exempelvis kodades nedanstående citat till koden "*TILLTRO TILL VARANDRA*" eftersom det indikerar ett avgränsat fenomen (Hartman 2001).

"...vi är avsuttna, blir beskjutna med kraft, alltså kulspruta, RPG:er, you-name-it, vi har egna sårade. Men när alla förstår att vi kommer klara, vi kommer klara av det här för att vi är vi."

(Respondent 4)

Efter initial kodning av data kategoriseras dessa, genom att kodernas egenskaper begreppsligas till kategorier (Hartman 2001). Som exempel kategoriserades ovanstående citat till kategorin "*DEFINITION AV GOD ANDA I STRID*", dit även övriga koder som innefattades av kategorins egenskapliga begrepp samlades. I forskningsprocessen enligt grundad teori kallas detta faktisk kodning och benämns *den öppna fasen* (Hartman 2001). Kategorisering genomfördes intill dess att fler kategorier inte gick att urskilja, vilket innebär att mättnad uppnåtts (Glaser 2010). I metodsteget framträder analysens kärnkategori,

vilken identifierades som "*FÖRMÅGESKAPANDE PROCESS*". Kärnkategorin utgör central beskrivning av samlade kategorier, och har relation till dessa. Krav på kärnkategorin är att den ofta förekommer i empirin, har relation till övriga kategorier, samt "*uttrycker en huvudproblematik*" (Hartman 2001, s. 88). När kärnkategorin framträtt indikerade detta fasens slut och övergång till metodsteget *den selektiva fasen*.

Här analyseras kategorierna återigen, sorteras och bildar underliggande kategorier till kärnkategorin, intill dess mättnad upplevs. Kategorier utan tydlig relation till kärnkategorin väljs bort (Hartman 2001). Studiens analys identifierade fyra underliggande kategorier med relation till kärnkategorin. När detta är genomfört indikerar det fasens slut, och en övergång till *den teoretiska fasen*.

Här identifieras och analyseras hur kategoriernas relationer till varandra ter sig, för att slutligen generera en grundad teori (Hartman 2001). Detta görs genom förnyad sortering genom återblick till genomförda minnesanteckningar under metodpaketets tidigare faser, för att därigenom identifiera och belägga relationer, och utarbeta teorin (Hartman 2001). I studien utarbetades genom teoretiska fasen en teoretisk modell, vilken ledde fram till en visualiserad bild av den grundade teorin som framkommit genom studiens analys. Denna redovisas i resultatkapitlet.

3.5. Forskningsetik och källkritik

För att upprätthålla en god forskningsetik, undvika etiska dilemman, samt respektera och skydda studiens respondenter, förhåller sig studiens genomförande till All European Academies (ALLEA) och Vetenskapsrådets forskningsetiska principer om *Årlighet, Ansvar, Tillförlitlighet* och *Respekt*. (ALLEA 2018; Vetenskapsrådet 2021). Studien följer forskningsetiska principer avseende informerat samtycke, rätten till privatliv samt kravet på korrekt presentation av data (Jacobsen 2017), tillika informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet (Bryman 2018). Därmed har respektive respondent innan intervjuernas genomförande skriftligen och muntligen informerats om studiens syfte, rätten till frivilligt deltagande samt anonymitet. Vad gäller val av vetenskapliga artiklar och litteratur är samtliga kvalitets- och referentgranskade. Det förekommer också rapporter som är främst kontextskapande för denna studie, vilka är i minoritet.

3.6. Metoddiskussion – Reflexivitet, Relevans, Funktion och Modifierbarhet

En hermeneutisk studie genomförs utifrån kvalitativa forskningsideal och kan därmed aldrig uppfylla positivismens krav på positivistiska principer och ideal (Andersson 2014). Kvalitet och giltighet på en kvalitativ studie skall istället bedömas utifrån studiens *Öppenhet* (Jacobsen 2017). Detta ställer krav på att forskaren med tydlighet redovisar de metoder som nyttjats i studien, samt med tydlighet reflekterar hur resultaten kan ha påverkats av dels författaren själv, och genom metoderna (Jacobsen 2017). Detta utgör reflexivitet.

Teori som skapats genom metoden grundad teori skall värderas utifrån dess funktion till att förklara de beteenden som området för forskningen berör, samt hur relevant den är för att beskriva detta. Vidare skall teorin passa in och fungera på det område som studerats, vilket innebär att det skall finnas tydlighet i hur teorin har genererats från data, samt i dess relation. Slutligen skall teorin vara modifierbar och kunna förändras efterhand om det är nödvändigt på grund av nya data eller att verkligheten blir förändrad (Glaser 2010; Hartman 2001). Detta innebär att generalisering och reproducering i sig inte är förenligt med teorier som utformats genom grundad teori, eftersom all teori skall vara grundad i data. (Hartman 2001). Teorin "*bekräftas enbart av resultatet*" (Glaser 2010, s. 36).

Då författaren tillhör samma organisation som respondenterna ställer detta ytterligare krav på reflexivitet, då det i förlängningen är den egna organisationen som studeras. Att studera egen organisation uppmuntras och innebär positiva fördelar, men även risker och nackdelar vilket författaren måste vara medveten om. Risker att beakta är att skapa författade meningar kring hur saker är, och att bibehålla en tillräcklig kritisk distans för att inte riskera att bli partisk. (Jacobsen 2017). Dessa risker har motverkats genom öppenhet med studiens syfte, att metoden för datainsamling med öppna temafrågeställningar endast ger möjlighet till respondentens egna öppna svar och tankar, samt faktumet att författaren själv inte har egen erfarenhet av skarpa stridssituationer.

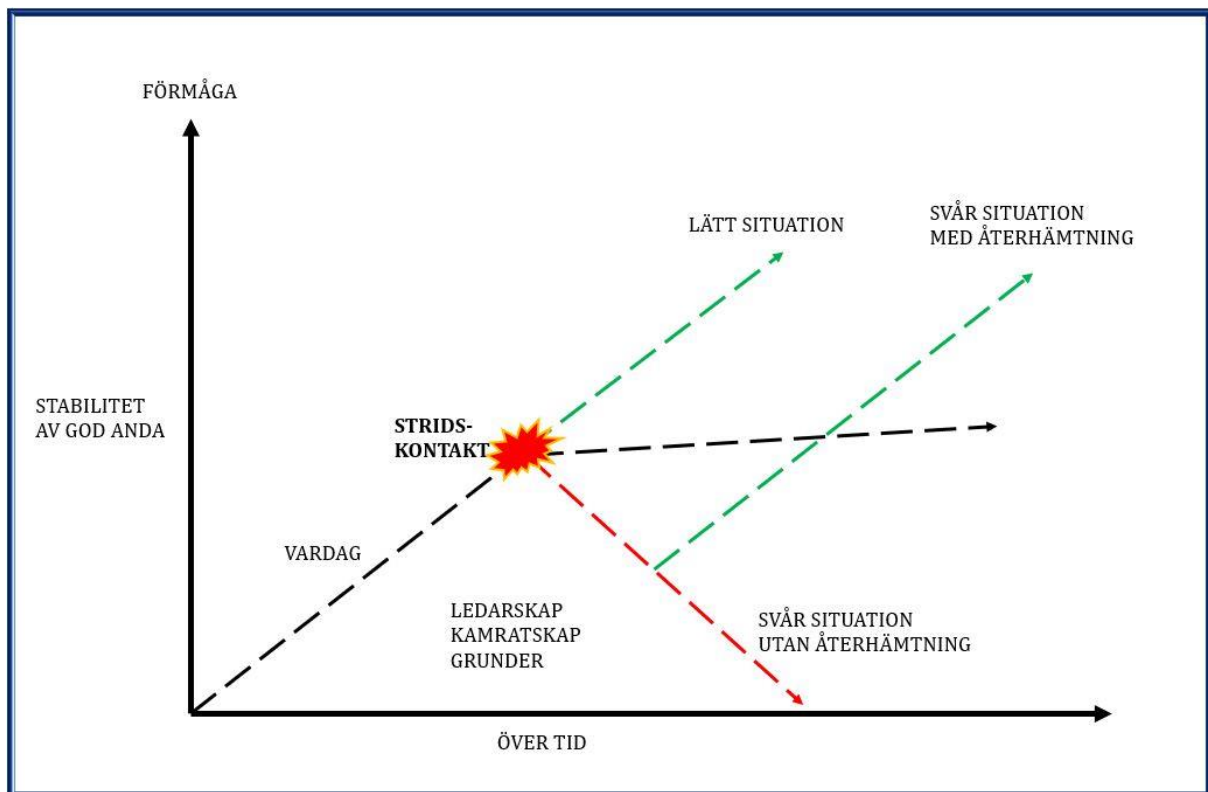
4. Resultat

Kapitlet redovisar studiens resultat, samt den teori resultatet leder fram till.

"Jag lärde ju mig det, jag hade ju läst det innan, men god anda är så jädra viktigt. Det är det viktigaste."

(Respondent 4)

4.1. Introduktion till resultatet - studiens grundade teori

Figur 3 - Modell över studiens grundade teori.

Analyserade data ur intervjuer visade att god anda kan förstås som en förmågeskapande process, vilket framkommer ur resultatets kärnkategori. Resultatet leder fram till studiens grundade teori. Teorin visar att god anda utgör grunden till, samt har direkt påverkan på en enhets förmåga. Vidare visar teorin att god anda som förmågeskapande process pågår över tid, och skiljer sig åt i sin påverkan på enhetens förmåga före och efter strid och stridserfarenhet.

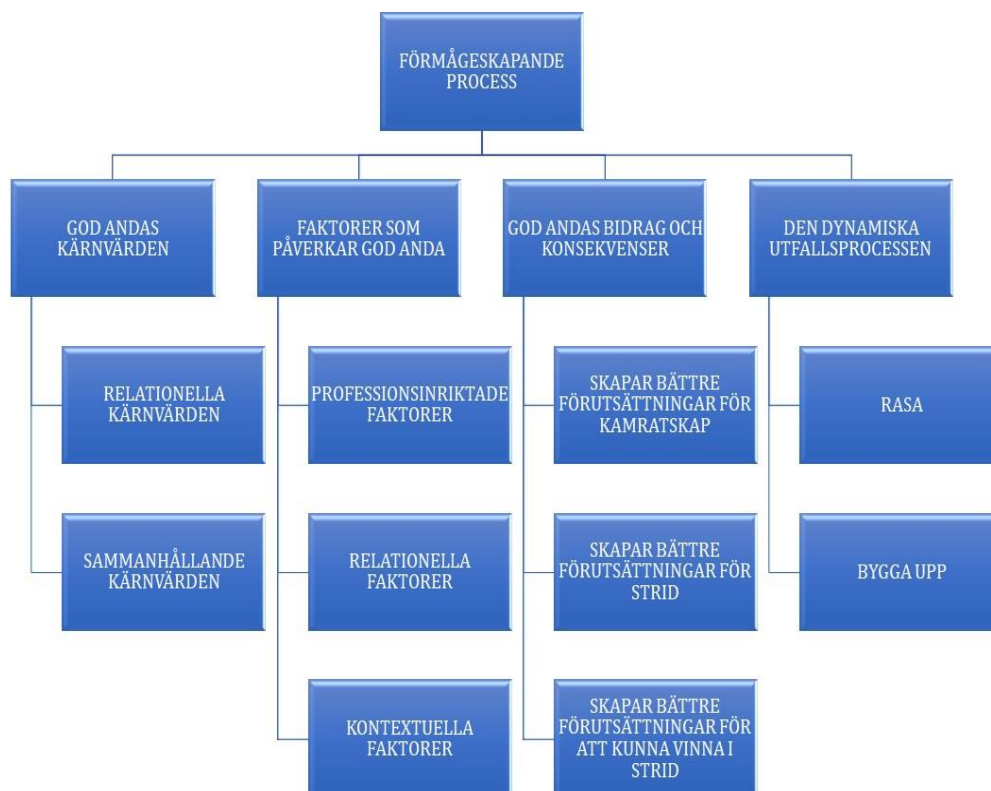
God anda påverkas i vardagen av dess grunder såsom bland annat kamratskap och ledarskap. Denna påverkan når till en viss nivå, där den planar ut och fortsätter vara god, eller

påverkas av händelser. En enhet som utsätts för en lättare stridssituation, och upplever framgång, stärker sin goda anda ytterligare och ökar därmed sin förmåga. Stridskontakt och stridserfarenhet i denna form har därmed positiv effekt på god anda, och god anda som förmågeskapande process.

När en enhet utsätts för svårare stridssituationer får detta en negativ påverkan på god anda. Om enheten inte erhåller eller genomför återhämtande åtgärder i tillräcklig omfattning fortsätter god anda att utvecklas i negativ riktning, vilket som förmågeskapande process även har negativ påverkan för enhetens förmåga.

Enheter som utsätts för svårare stridssituationer men som erhåller och genomför återhämtande åtgärder bryter den initialt negativa konsekvensen för god anda. Utvecklingskurvan blir istället positiv och stärker god anda som förmågeskapande process, samt upplevd förmåga. Enheter med stridserfarenheter når därmed längre och djupare avseende god anda, och därmed även längre och djupare i god anda som förmågeskapande process.

4.1.1. Resultatets kategorier

Figur 4 - Kärnkategorin med underliggande kategorier.

Analysen av resultatet gav kärnkategorin *Förmågeskapande process*. Kärnkategorin innefattar fyra överkategorier. Respektive överkategori har byggts upp genom ett antal underliggande kategorier, vars samlade innebörder resulterat i överkategorin. Dessa presenteras närmare under respektive överkategori. Kategorier har av naturliga skäl många gånger nära samband till, samt överlappar varandra.

4.2. God andas kärnvärden

"... det är förtroende, det är kamratskap, det är tillit, det är sådana här värdeord man kan sätta på det. Skulle man stå utanför och titta in på en organisation så skulle jag kunna säga så här...En organisation där man släpper på ansvar, tilldelar ansvar, låter folk leda med förtroende."

(Respondent 3)

Överkategorin formas av *Relationella kärnvärden* och *Sammanhållande kärnvärden*, och beskriver respondenternas uppfattningar kring vad som kännetecknar och utgör själva kärnan i god anda som fenomen.

4.2.1. Relationella kärnvärden

Dessa kännetecknas i koder som *omtanke, förtroende, respekt, acceptans, tillit* och *öppenhet*, och visar på den relationsmässiga mognad en enhet besitter där god anda förekommer. Förutsättningar för att värdena skapas sker genom att individerna lär känna varandra väl, visar omtanke, samt sätter kamraternas väl före sitt eget, vilket även leder till ett klimat som kännetecknas av öppenhet.

”God anda handlar väldigt mycket om ansvarstagande och osjälviskhet vill jag påstå. Det vill säga att man, en grupp mognar från att vara ett antal individer som mest tänker på sig själva till att man tänker på varandras väl, och att man bär varandras bördor helt enkelt, när så behövs.”

(Respondent 2)

Osjälviskhet och kamratomtanke utgör det förtroende och tillit som återkommande uttrycks som kärnvärden, och respondenterna menar att detta även behöver genomsyra en större del av organisationen än enbart den närmsta egna. Ömsesidigt förtroende mellan över-, under- och sidoordnade är en mycket viktig del för detta, men också att visa respekt och acceptans för varandras olikheter och professionskunskaper. Skillnader mellan enheter och professionsinriktningar ses som naturligt, och ett visst mått av kollegialt *”vi-och-dom”* med glimten i ögat ses som positivt så länge det kännetecknas av öppenhet, acceptans och respekt för varandra. En respondent uttrycker:

”... den goda andan är ett förtroende, och en tillit mellan varandra. Och det är ge och ta, det går inte bara åt ett håll, utan vill jag få tillit så måste jag också kunna ge tillit. Vill jag ha förtroende så måste jag också kunna visa förtroende, det är liksom ett växelspel däremellan.”

(Respondent 3)

4.2.2. Sammanhållande kärnvärden

Dessa uttrycks i koder som *tillhörighet, attityd, meningsfullhet, självförtroende* och *trygghet*. Dessa formar fenomen där individen och enheten upplever sig behövda och viktiga, vilket fungerar som ett sammanhållningsskapande kitt genom att skapa självförtroende inom enheten. God andas sammanhållande förmåga leder samtidigt till trivsel, och att individen vill stanna kvar vid sin enhet. Förbandsanda utgör en sammanhållande faktor som

ger känslor av tillhörighet, vilket uttrycks genom att det är kamratskapet som är det viktiga för individen, inte något högre syfte. Däremot behöver individen uppleva meningsfullhet med det hen gör, men utan att detta nödvändigtvis behöver vara kopplat mot något högre syfte.

"Ja men det är, det är ju enkelt – det är ju dom människorna som är här. Ja. Det har ju inte något, egentligen, högre syfte att försvara landet eller något, utan jag trivs ju här med den typen av människor som är i Försvarsmakten."

(Respondent 4)

Gemensamma erfarenheter av påfrestande upplevelser utgör sammanhållande för god anda i sig, särskilt när dessa erhållits genom strid. Just stridserfarenhet skapar starkare sammanhållning, och verkar djupare på god anda för de som delar den gemensamma upplevelsen, än de som står utanför. Respondenterna uttrycker den gemensamma upplevelsen som sammanhållande kärna som viktig, den skapar ännu starkare omtanke till varandra.

"... när man har varit i strid tillsammans då skapas det ju en, vissa band som inte finns annars ... när man har bevisat att man håller måttet, så då förändras ju, då blir det god anda i hela, med framework nation och alla liksom... Alltså, det blir en sorts dynamik som är svår att ta på, men den uppträder ju inom den lilla enheten, men även i den större liksom att, om man då är i en hård miljö liksom."

(Respondent 2)

4.3. Faktorer som påverkar god anda

"Vad är det i realiteten då? Det räcker inte bara att skriva god anda. Lika lite som det räcker att säga: "Nu leder vi med uppdragstaktik". Det är något kulturellt som måste byggas, och kultur – det byggs över tid. Det är inte liksom, det är inte gjort bara för att någon gav order om det."

(Respondent 3)

Överkategorierna omfattar de faktorer som påverkar god anda som fenomen såväl positivt som negativt, och samlas i kategorierna *Professionsinriktade faktorer*, *Relationella faktorer* samt *Kontextuella faktorer*.

4.3.1. Professionsinriktade faktorer

Dessa utgörs av faktorer som har koppling mot respondenternas professionsbefattningar och uppgifter, och innefattas av koder som *kompetens, kunskap, uppgiftsfokus, professionalism* och *plikt*. Respondenterna uttrycker pliktkänslan som en form av ansvarstagande, samt konsekvens av och för god anda. Ansvarskänslan formas ur den goda anda som byggs genom förtroende och tillit, vilket skapar pliktkänsla hos individ och enhet samt påverkar god anda ytterligare. Vidare utgör enskilda kompetenser och kunskaper faktorer som har påverkan för god anda genom att det bidrar till den egna tilltron och enhetens självförtroende.

"Ja men vi kan tänka oss att skita i leaven och stanna kvar. Och när jag reflekterar på det, mitt beslut där och då, hur jag kunde prioritera att stanna kvar längst ut åt helvete istället för att åka hem...Det måste ju baseras på någonting, kanske någon anda, att jag ville inte lämna dem."

(Respondent 1)

Faktorerna innebär även att våga fatta obekväma beslut, beslut med negativ påverkan för individer och för god anda, så länge ett tydligt syfte finns i kombination med en grundlagd trygghet.

4.3.2. Relationella faktorer

Kategorin utgör en tung del i de faktorer som har såväl positiv som negativ påverkan på god anda. Kategorin innefattar relationsmässiga koder som *förtroende, förebild, erfarenhet, självförtroende, vilja att lösa uppgift, vänlighet, familj, få feedback* samt *ledarskapet som förutsättning för god anda*. Ledarskap utgör den dominerande delen i de relationella faktorer som har påverkan för god anda. Bra ledarskap uttrycks som en väldigt viktig förutsättning för att skapa och bibehålla denna anda, vilket även ger positiva effekter i striden. Dåligt, eller bristande ledarskap, har direkt negativ påverkan på god anda.

"De bytte chef i halvtid, och det var ganska stor skillnad i ledarskapet och hur... de underställda förbanden reagerade på olika sorters ledarskap ... så då kunde man väl se att det hade lite moraliska implikationer på den sidan..."

(Respondent 2)

Ledarskap som påverkar positivt utgörs genom att chefer på alla organisationsnivåer föregår med gott exempel, uppmuntrar delaktighet, samt präglas av öppet, rakt, tydligt och tillåtande klimat där individer får feedback. Individer uppmuntras att under träning pröva sina vingar, samt att misslyckanden accepteras så länge individen visar utveckling. Ledar- och gemenskap präglas av vänlighet, och genom detta skapas samtidigt förtroende, samt stärker viljan till initiativ och uppgiftslösanden. Vänligt och respektfullt förhållningssätt uttrycks påverka god anda positivt genom att minska antalet problemärenden, men även genom ökad acceptans för svårare uppgifter.

"... vi har ett ganska bra sätt i Sverige när vi säger att vi involverar patrullchefer och så vidare tidigt i planering om man jämför då med en del andra länder... Och det är också ett sätt att, tycker jag man kunde se på högre moral på den svenska sidan kanske..."

(Respondent 2)

Vidare påverkar ledarskapet god anda positivt genom att enheten känner tillit till chefen, och chefens beslut. Detta påverkas också av att chefen har vunnit sin enhets tillit genom att visa att hen inte fattar beslut som innebär onödig risktagning, utan att ledarskapet präglas av respekt för liv och hälsa, samt själv är beredd att riskera sitt liv. Att agera föredöme uttrycks ha stor påverkan för god anda.

"Och utsätt inte andra för risker som du själv inte kan ta, och, chefen leder långt fram ..."

(Respondent 4)

Ledarskapet som påverkande faktor präglas även av stabilitet, öppenhet och ärlighet genom att individer vågar beskriva det faktiska läget på enheten utan försköningar, samt förtroende för underställda i form av förståelse för deras vedermödor. Bristande förståelse uttrycks ha negativ påverkan på anda.

"... vad fan – lugn, ni får svar när jag kan svara, just nu så har jag annat att göra – läs det flyger kulor och det viner granater här, så om ni bara kan hålla – det är inte livsviktigt att ni får informationen just nu, det tog jag väl med mig sen att... Ge dom förtroendet. Var inte så jävla jobbig, dom har fullt upp ändå"

(Respondent 3)

Familjeförhållanden har relationell påverkan på god anda genom att det uttrycks påverka personlig mognad och riskmedvetenhet positivt. Dock innebär det ibland negativ påverkan psykologiskt, där individer vid strid riskerar ha tankeverksamheten hos familjen, vilket påverkar god anda.

”ja men jag skall faktiskt göra någonting på riktigt snart – så att man kan reda ut de här grejerna på det personliga planet och familjeplanet. För det måste vara en synk där, annars så kommer det inte fungera.”

(Respondent 5)

4.3.3. Kontextuella faktorer

Kategorin skapades av koderna *miljö, syfte, värdegrund, stridsvärde, rutiner bygger gemenskap, yttre hot bygger anda, laget överens om mål, känsla av förlust, gemenskap leder till god anda* samt *utvärdering, träning, övning* och *utbildning*. Koderna beskriver de kontextuella faktorer som tillsammans eller enskilt har påverkan på god anda.

Resultatet visar att miljön har kontextuell påverkan på god anda. Tuffare insatsmiljöer har positiva effekter genom att det finns ett yttre hot att ensas mot, vilket får individer att prestera mer. Detta formar en kontextuell gemenskap, som samtidigt påverkas av enhetens utbildnings- träningsnivå, samt av tydliga målsättningar. Kvittens på att träning och utbildning fungerar i kontexten, samt gemensamma accepterade målsättningar har påverkan för god anda.

”Och sen att man har, när man har ett yttre hot så, i det här fallet då talibanerna då, så blir det ju mindre fokus på dom interna förbands...som jag har upplevt tidigare. Och att alla upplever sig ha en viktig del i, i kärnuppgiften”

(Respondent 4)

Samtidigt som yttre hot har positiva effekter, kan det även ha negativa. Detta är beroende av individens upplevelse om det finns ett tydligt kontextuellt syfte, och samtidigt upplever mening och nödvändighet i ställda uppgifter. Att inte uppleva syfte eller meningsfullhet vid riskfyllda uppgifter har negativ påverkan för god anda. Detta visar sig också som negativa påverkansfaktor om enheten upplever förluster, eller känslor av förluster.

"Sen, andan tog sig en törn tycker jag, när vi fick, det var en helt enkelt en afghansk pickup full med soldater som gick på en IED och, huvuddelen dog då. Då tog det sig en jävla törn, då var det liksom, som man ville inte slåss mer. Det var liksom inte kul längre."

(Respondent 1)

Här har även enhetens stridserfarenhet och stridsvärde kontextuell påverkan för god anda. En sliten enhets anda påverkas negativt och behöver återhämtning, samtidigt som gemensam stridserfarenhet sammansvetsar och stärker god anda positivt.

4.4. God andas bidrag och konsekvenser

"God anda är nog det viktigaste..."

(Respondent 4)

Överkategorin omfattar *Skapar bättre förutsättningar för kamratskap, Skapar bättre förutsättningar för strid, samt Skapar bättre förutsättningar för att kunna vinna i strid*, och samlar de följdverkningar som i förlängningen kommer ur faktorer som påverkar god anda.

4.4.1. Skapar bättre förutsättningar för kamratskap

Kategorin samlar positiva konsekvenser som god andas faktorer har för kamratskap, och innefattar koderna *delaktighet, motverka avund, strida för kamrater*, samt *hantera sorg*. Respondenterna uttrycker att när det råder kultur av involverande delaktighet, så påverkas andan positivt, och bygger även bättre kamratskap. Att få arbeta i ett bra lag uttrycks som en viktig motiverande faktor. Avundsjuka och negativa attityder motverkas samtidigt genom att mer tillåtande förhållningssätt kommer med god anda, vilket även ger bättre kamratskap.

"... det upplevdes aldrig som ett problem, men det kanske var för att vi hade en bra förbandsanda från början. Att avundsjuka eller något kommer till kännedom eller kom upp, eller att det blev någon sådan schismer mellan plutoner och gliringar eller så, ingenting sådant."

(Respondent 5)

Vidare har god andas bidrag påverkan för hur sorg och förluster hanteras. Med god anda och kamratskap hanteras svåra situationer, och även om enheter påverkats klarar de fortsatt av att lösa uppgifter, vilket av respondenterna uttrycks komma ur samt bidra till god anda och kamratskap.

"... där fick vi ju en, en sergeant – han fick ena benet bortskjutet. Och det var ju en stor förlust för den plutonen och... hade dom inte haft god anda, då hade dom nog klappat, inte klarat av det ... Hade dom haft dålig anda där, då hade nog, den plutonen inte varit användbar på ett tag."
(Respondent 4)

4.4.2. Skapar bättre förutsättningar för strid

Kategorin omfattar koderna *för att lyckas med andra principer* samt *effektiv strid* och beskriver hur faktorer ur god anda skapar bättre egna möjligheter för striden. God anda uttrycks som en grund och förutsättning för att lyckas med övriga krigföringsprinciper och gör att enheter fungerar bättre. Att genomföra strid utan god anda uttrycks vara fullt genomförbart, men enheter når ej samma effekt utan en bas av god anda, och löper samtidigt större risk att misslyckas eller inte prestera maximalt. Att vårda och bygga god anda uttrycks därför som mycket viktigt.

"Ja men god anda det är ju på något vis grunden för det mesta. För att finns inte den så, så då kommer man ju inte att fungera så bra ihop, det är ju ett lagspel. Så att, man kan ju lösa uppgiften ändå såklart, men när det blir riktigt svårt så tror jag att utan god anda så, då kommer man inte att prestera så särskilt bra. Så att det är ju en väldigt viktig faktor i ett förbands förmåga... har man inte den här goda andan så kommer man inte att vara framgångsrik i dom tuffa situationerna"
(Respondent 2)

God anda bidrar till effektivare strid genom kamratskapet, att enheten genom det fungerar effektivare och slåss som ett lag istället för som enskilda individer. Respondenterna uttrycker att i själva stridssituationen handlar striden om överlevnad, men att god andas bidrag har stor effekt på utfallet före och efter. Vidare uttrycks att det går att prestera bra

på momentövningar i fredstid utan god anda, men det är i skarp verksamhet som effektiviteten på riktigt prövas och bevisas, och då utgör god anda en förutsättning för bättre effekt och utfall.

4.4.3. Skapar bättre förutsättningar för att kunna vinna i strid

Kategorin innefattar koderna *uthållighet-resiliens, att övervinna rädsla, klara av motgångar, stabil god anda – kortare återhämtning efter strid, villig att ge det lilla extra samt framgång föder framgång - psykologisk vinst.*

Dessa uttrycker positiva konsekvenser som god anda har för individer och enheter, och som ger bättre förutsättningar till att vinna strid såväl före, under som efter. Rädsla utgör en starkt påverkande faktor i strid, som motverkas och övervinns genom god anda. Faktorn hänger ihop med uthållighet och resiliens, och uttrycks bli tåligare när god anda förekommer i grunden. Individer och enheter blir genom god andas bidrag, mer uthålliga och mindre påverkade av strid, förluster, motgångar, eller starkare händelser.

”Även om jag har varit räddare än vad jag kan beskriva så har jag aldrig backat. Även om man vill så gör man inte det. Och det tror jag har med anda att göra.”

(Respondent 1)

God andas påverkan för uthållighet, känsla av framgång och resiliens innebär även kortare återhämtningstider efter strid, där den uttrycks ge förutsättning till att få individer att fungera igen efter att ha påverkats av stridsupplevelser, samt kortare tider för att höja enhetens stridsvärde. Om enheten kännetecknas av god anda, bidrar den återigen till beredvillighet att göra mer, och att individerna upplever sig ha förtroende för kamrater och chefer vilket uttrycks genom att acceptera riskfyllda provningar även när dessa är kända.

”Men alltså, det var inte så jävla roligt för dom som skall ta sig 500 meter till fots här där det har varit en massa fiender som man uppfattar skjuter på dig från två håll. Och du kan inte gå i ett dike ens, utan du får bara gå där som ett rörligt mål. Men dom gjorde ju det, ändå. Sådär tror jag inte alla hade gjort.”

(Respondent 5)

Sammantaget visar kategorin på effekter av god anda som ger bättre förutsättningar till att uppnå framgång i stridssituationer.

4.5. Den dynamiska utfallsprocessen

"Att man litar inte riktigt på..., på oss här som genomför verksamheten."

(Respondent 5)

Överkategorierna omfattar *Rasa* och *Bygga upp*, och utgör processen när god anda påverkas negativt och när den byggs upp, samt verktygen för uppbyggande. Sammantaget leder processen, genom tidigare överkategorier, till resultatets teori.

4.5.1. Rasa

Utgörs av koderna *rasera genom dåliga relationer*, *rasera genom strid*, samt *avsaknad av god anda ger negativa konsekvenser*. Här uttrycks hur god andas positiva egenskaper kraftigt kan påverkas negativt, och i värsta fall raseras. Detta kan ske genom åtgärder som uppfattas motverka förbandsanda, och istället skapar klyftor och *"vi-och-dom-känslor"*. Detta kan bero på avsaknad av relationer samt brist på förståelse för varandra, framförallt när det uttrycks som brist på förståelse och stöd i strid.

"Generellt var det mycket vi och dom. Och det hävdar jag är ett chefsproblem. Vi fick aldrig hjälp när vi ville ha hjälp, vi fick ingen ammunition när vi behövde ammunition. Vi fick inget understöd, utan vi fick alltid gå till andra nationer för att till och med få 12,7."

(Respondent 1)

Bristande förtroende och tillit skapar konflikter, men den enskilt viktigaste negativa påverkansfaktorn uttrycks vara bristande eller dåligt ledarskap. Att inte föregå med gott exempel eller att inte vara stringent, skapar uppfattning om skenhelighet eller att ledningen endast bryr sig om sig själva, vilket raserar god anda. Detsamma gäller hur ledarskapet uppfattas omhändertar individer som mår dåligt eller har familjära problem. När dessa inte upplevs omhändertaras riskeras också andan.

"När det händer någonting på riktig – förbandet åker på en IED, tre människor skadas varav en får livslånga men – ingen bryr sig. Ingen frågar någonting. Ingen tillsätter en utredning eller någon som kollar... Nej, det är ingen som bryr sig."

(Respondent 5)

När chefer är för oerfarna till att hantera förbandet efter strid, ofta genom att inte ge tid till återhämtning, uttrycks detta påverka god anda negativt. Just behovet att återhämta och höja enhetens stridsvärde har stor påverkan för huruvida god anda rasar eller ej.

"... sen attackerade dom campen. Det kanske var för oerfaret, på plats, för att ta hand om det efteråt...Men där kanske man hellre skulle dragit på handbromsen och så här – men vänta nu! Förbandet är inte på topp! Inte riktigt redo för det här."

(Respondent 3)

Elddopets utfall har stor påverkan och självförtroendet kan raseras om enheten får många förluster, vilket skapar negativ tankeverksamhet och orsakar motivationssvårigheter som sänker eller raserar anda. Hårda upplevelser från strid har negativ och raserande effekt för god anda.

"...när den enheten då har blivit reducerad, och man tar resterna och skall genomföra någon ny, en ny operation, ett nytt anfall... – det kommer vara jävligt svårt att få dom att göra det."

(Respondent 5)

4.5.2. Bygga upp

Kategorin omfattar koderna *verktyg för att återuppbygga god anda* samt *gradvis uppbyggnad av god anda*. När enheter påverkats av effekter från processen rasa är det viktigt att vårda och återuppbygga god anda för att återigen kunna fungera effektivt. Stridsvärde är direkt förknippat med god anda, och uttrycks som grundvärde. Strid tär i längden på dessa. Verktyg för detta är återhämtning med möjligheter att vårda anda och stridsvärde, vilket kan ske genom att ta enheter ur bruk en tidsperiod, genomföra avlastningssamtal och *"after-action-review"*, för att höja sitt stridsvärde. Även alkohol under mer uppslupna former uttrycks kunna utgöra ett verktyg för att vårda och återskapa anda, men uttrycks samtidigt vara ett känsligt medel som inte går i linje med gällande normer.

"För det var... första gången på, ja, jag vet inte hur många veckor som jag såg folk le, och ha roligt igen. Och vara liksom, samma gamla enhet. Så ibland bör man nog ställa sig frågan, vad kan vi...vad ger vi inte för möjligheter att vårda den goda andan?"

(Respondent 3)

Andra verktyg utgörs av att tillse att det finns en gemensam lägesbild och situationsuppfattning, vilket i sig är friktions- och konflikthämmande. Dock uttrycks personlig omtanke, kamratskap och mellanmänsklig kontakt som viktigast för att återuppbygga god anda och till att fungera igen. Detta underlättas av att försöka vara som vanligt, vilket har effekt genom att smitta av sig till andra, och återbygger då god anda.

"Ja men en klapp, eller en kram. Eller en chokladkaka. Då känner sig folk, människorna, för när du har varit i strid sen, som jag sa, du har varit styrsystem...Sen måste du bli människa igen. Ganska fort, för annars så, annars blir det inget bra. Så det är nog den mellanmänniska kontakten efteråt som... Att vi är människor."

(Respondent 4)

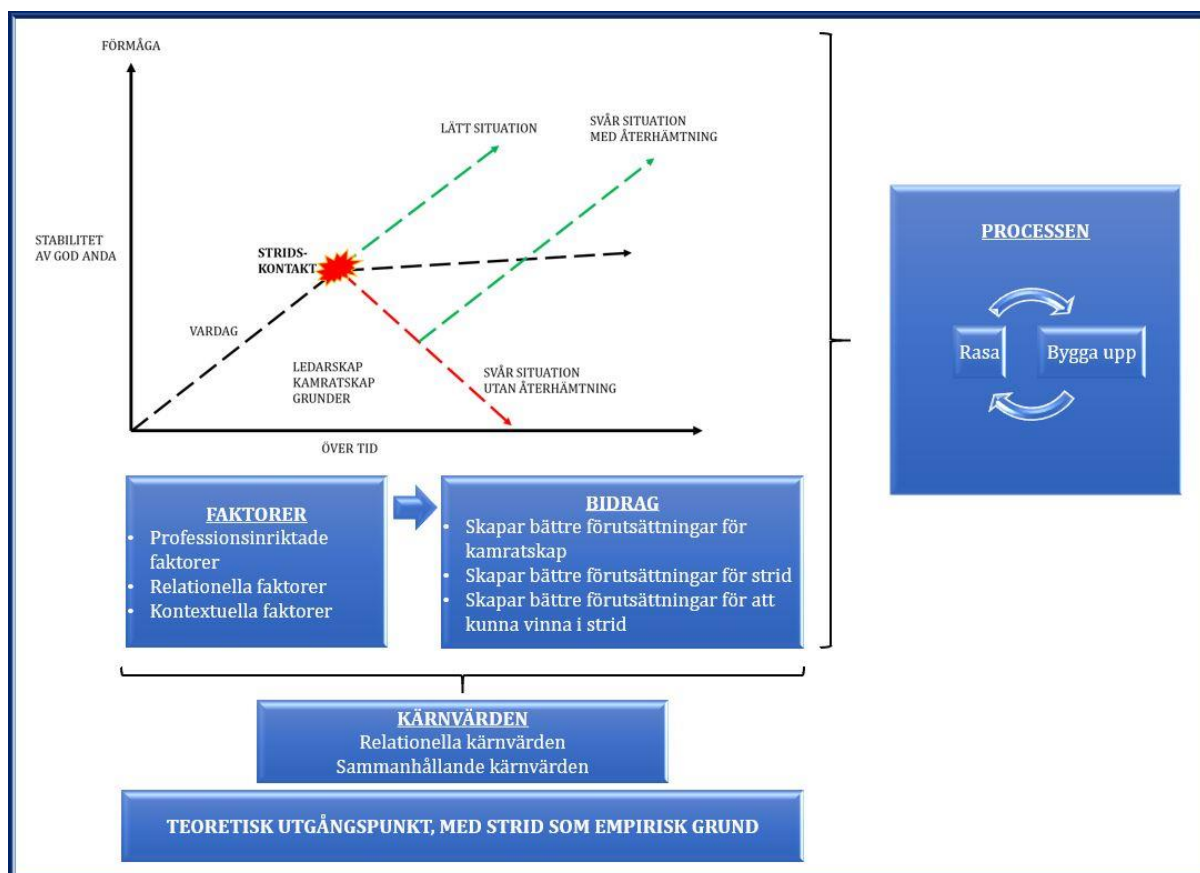
Ytterligare verktyg uttrycks vara gradvis uppbyggnad av god anda. Stridserfarenhet, stridsanpassning och elddopet utgör viktiga verktyg i denna gradvisa uppbyggnad, men kännetecknas då av att de utgörs av lättare stridssituationer där enheten får en positiv upplevelse och upplever framgång, vilket bygger upp och stärker god anda. Detta kan ske genom att vilja söka enklare stridskontakter som bygger erfarenhet och ger den gemensamma upplevelsen som skapar tilltro till lagets förmåga. Ett gradvis kvitto på att individen har vad som krävs.

"Just i syfte att soldaterna skulle känna att de hade vart genom elddopet och de klarade av det och, de höll och de var duktiga. För deras skull."

(Respondent 5)

När återskapande och vårdande åtgärder görs kan god anda och enhetens självförtroende höjas över de nivåer som kan nås utan stridserfarenhet, bland annat i form av att nå bättre effekt under längre tid.

4.6. Sammanfattning

Figur 5 - Illustration över hur resultatets samband genererar teorin.

Studiens teori genererades genom analys av resultatet där den empiriska grunden och utgångspunkten utgörs av erfarenheter från skarp strid. Detta gav basen till de kärnvärden som kännetecknar god anda och som i sin tur har samband med de faktorer som påverkar god anda, samt de bidrag och konsekvenser god anda har. Dessa skapar de processer som förekommer när god anda påverkas, i form av att rasa eller byggas upp.

5. Diskussion

I kapitlet analyseras studiens resultat utifrån vald teori och tidigare forskning. Resultatet diskuteras och formar slutsatser, rekommendationer och förslag till vidare forskning.

Syftet med studien var att få djupare förståelse för hur god anda uppfattas och värderas hos svensk militär personal med erfarenheter av skarpa stridssituationer.

Forskningsfrågan utgjordes av: *Hur uppfattas, samt vilken betydelse och påverkan har krigföringens princip god anda ur ett svenskt perspektiv för svenskar i skarpa stridssituationer?*

Frågeställningen har besvarats genom den empiriskt grundade teorin som visar att god anda kan förstås som en förmågeskapande process som i sin tur utgör grunden till, och har direkt påverkan på förbandets eller en enhets förmåga. Förband och enheter med stridserfarenhet kan nå en djupare god anda, och därmed även nå längre och djupare i den förmågeskapande processen. Resultatet visar även att god anda värderas som en mycket viktig grund till att skapa förutsättningar för effektivitet och framgång i strid.

Studiens huvudsakliga slutsats är därmed att betydelsen av god anda är undervärderad som krigföringsprincip och förmågeskapande process i svenska doktriner och reglementen. Detta genom att resultatet tydligt visar på hur god anda utgör grundfundamentet till effektivitet och förmåga i strid, vilket även styrks genom teori och tidigare forskning.

5.1. Teoretisk diskussion

Studiens resultat och dess grundade teori har visat att god anda kan förstås som en förmågeskapande process, vilket framkommer och framträder ur resultatets kärnkategori som utgör den samlade betydelsen och innebörden av den i stridserfarenhet grundade empirin. Studiens resultat visar hur god anda utgör ett grundfundament till den förmåga ett förband eller en enhet kan uppbringa, och att den även har direkt påverkan på denna förmåga.

Att god anda är och utgör en grundläggande förutsättning för resultat och framgång råder det stor enighet kring inom forskningen. Studiens resultat stöds och bekräftas därmed genom såväl studiens teoretiska ramverk som av forskningsöversikten, exempelvis ge-

nom Skaggs (1997) beskrivning av god andas avgörande betydelse för seger mot en överlägsen motståndare. Forskningen har även visat genom Manning (1991) hur god anda både karakteriserar framgångsrika förband samt utgör själva orsaken till dess framgång. Manning (1991) visar vidare på god andas ömsesidiga verkan i form av att ha positiv verkan på resultatet, och att positiva resultat i sig har positiv påverkan för god anda. Detta styrker och bekräftar ytterligare studiens resultat om god anda som en förmågeskapande process. Vidare visar forskningen genom Simunovic (1998) på effekter och resultat vid bristande god anda, vilket ytterligare styrker studiens resultat.

Studiens andra huvudsakliga slutsats handlar om god anda som en förmågeskapande process vilket är i likhet med Mannings (1991) tes om att god anda är en förutsättning för framgång. Skillnaderna mellan studiens resultat och forskningen utgörs av att god anda beskrivs som just en process. Studiens grundade teori bygger på svenska erfarenheter av strid vilket skulle kunna utgöra ett kontextuellt bidrag till Mannings (1991) teori. Studiens modell kan därmed tillföra ett aktuellt bidrag gällande den svenska kontexten.

Att studiens resultat och huvudsakliga slutsatser både bekräftar och bekräftas av tidigare forskning och teori om god anda som en grundläggande och avgörande förutsättning för framgång och för enhetens resultat (Manning 1991; Skaggs 1997; Simunovic 1998; Zelenkov 2000). Det är intressant att analysera och diskutera utifrån hur god anda formuleras och värderas i de svenska "*Doktrin för Gemensamma operationer*" (Försvarsmakten 2020) samt i "*Arméreglemente Taktik*" (Försvarsmakten 2013), vilket beskrivs i studiens inledningskapitel. I dessa framgår ej vikten eller betydelsen av god anda som grundläggande och avgörande förutsättning för framgång, vilket visas genom god andas värdering som en övrig, underordnad princip för genomförandet av markstrid (Försvarsmakten 2013). Kopplat till genomförandet av markstrid har studiens resultat genom stridserfarenhet visat att god anda är av mycket stor betydelse och kan styra såväl krigföringsförmåga, framgångar och hur misslyckanden bemästras.

Slutsatser av detta är därmed att svenska doktriner och reglementen måste fortsättningsvis bygga på både beprövad erfarenhet samt tidigare forskning och teori som grundats i stridserfarenhet, och vidareutvecklas eller skapas utifrån detta.

Studiens resultat har visat att stabilitet av god anda över tid utgörs av grundläggande kamratskap och ledarskap samt god andas grunder i form av kärnvärden och faktorer. Dessa har visat sig påverka god anda positivt till en viss nivå, där den planar ut och fortsätter vara god intill dess att den ytterligare påverkas positivt eller negativt av genom stridserfarenhet. Kamratskapets positiva och stabiliserande inverkan för god anda bekräftas genom Mannings (1991) beskrivning av sammanhållning och socialt understöd, vilket även förekommer i övrig samhällsvetenskaplig forskning. Mannings (1991) visar även att ju längre tid som människor arbetar ihop och enheter hålls stabila, desto bättre chans till kamratskap och sammanhållning. Detta stöds även genom Simunovic (1998) beskrivning om konsekvenser när kamratskap inte får utvecklas till stabilitet. Ledarskapets påverkan på god andas stabilitet är jämförbart med Mannings (1991) beskrivning av rättvist och omtänksamt ledarskap, samt kravet på ledarskapet som kompetent och förtroendeingivande. Positiva och stabiliserande effekter av ledarskap på god anda kan även påvisas genom Skaggs (1997) beskrivning av ledarskap som ger förtroende och ansvar.

Att studiens resultat visar att stabiliteten av god anda endast når en viss nivå utan stridserfarenhet styrks vetenskapligt genom Mannings (1991) beskrivning hur god anda är ett resultat av framgång i strid, och hur gemensam stridserfarenhet utgör den viktigaste kraften för att skapa sammanhållning och god anda. Det innebär inte att det inte går att nå en hög nivå av god anda utan stridserfarenhet, men nivån kan heller inte bli högre. Detta framgår av studiens resultat och dess grundade teori, och illustreras genom dess modell.

När god andas stabilitet påverkas negativt genom att rasa, eller positivt genom att byggas upp utgör detta delar av den dynamiska utfallsprocessen för god anda. Resultatet visar att god anda kan raseras genom dåliga relationer, vilket även inbegriper ledarskap, och genom negativa stridsupplevelser. Resultatet visar även att avsaknad och brist på god anda ger negativa konsekvenser i form av sämre relationer.

Att vetenskapen styrker ledarskapets påverkan för god anda har visats ovan, och avsaknaden av ett kompetent och förtroendeingivande ledarskap leder till brister i förtroende, vilket kan radera god andas stabilitet. I strid har detta dubbelt större påverkan, vilket Manning (1991) påvisar genom att beskriva individens medvetenhet om att chefens duglighet kan utgöra skillnad mellan liv och död. Att god anda kan raseras av negativa upple-

velser i strid är jämförbart med Mannings (1991) teori kring hur soldatens självförtroende är beroende av framgång i strid. Mannings menar att sammanhållning kan bara finnas om soldaten känner tilltro till att kamrater och chefer har förmåga att skydda dem i strid. En upplevd förlust kan därmed rasera god anda, vilket bekräftar resultatet.

Processen *Bygga upp* har visat på betydelsen av verktyg för att återskapa stridsvärde och god anda efter att ha rasat, och rätt hanterat visar resultatet att god anda då också kan nå högre, när den rasat på grund av stridserfarenhet. Sådana verktyg utgörs i resultatet av återhämtande åtgärder, kamratskap och personlig omtanke, men även alkohol nämns. Vetenskapligt styrks resultatet genom Mannings teori som visar hur chefens omtanke, och ett mål varm mat i kamraters umgänge i en relativ säker miljö är en mycket stark påverkansfaktor för god anda, och utgör samtidigt en viktig metod mot stridsreaktioner. Tillammans med teori om stridserfarenhets påverkan på god anda (Manning 1991) stärker detta studiens teori. Avseende alkohol visar Manning (1991) att detta kan ha positiv effekt på god anda bland soldater, men att god anda samtidigt minskar i den större enheten. Här skiljer sig resultatet och vetenskap åt, vilket kan förklaras genom att Mannings (1991) forskning är avsevärt mer övergripande.

Sammanfattningsvis innebär detta att studiens modell och grundade teori kan styrkas och bekräftas genom forskning och vetenskaplig teori, men modellen skapar ett tydligare redskap till att förstå och begripliggöra såväl studiens resultat som tidigare forskning kring hur god anda påverkar förmåga. Stabilitet av god anda når en viss nivå, som utgörs av de i resultat beskrivna faktorerna, men för att därefter ytterligare stärkas krävs upplevelser i form av stridserfarenhet. Dessa kan i sin tur såväl stärka god anda, som ha negativ effekt på god anda, vilket diskuteras i den dynamiska utfallsprocessen. I sin tur visar det på ett behov av att finna verktyg och metoder för att ytterligare höja nivån av god anda, utan stridens risker.

Studiens resultat har vidare visat att basen och kärnan i fenomenet god anda uppfattas i form av relationella och sammanhållande kärnvärden. Dessa utgörs bland annat av egenskaper som omtanke, förtroende, respekt och acceptans, samt av upplevelser som tillhörighet, trygghet, meningsfullhet självförtroende och att känna sig behövd. Resultatet visar även att god anda fungerar som ett kitt och skapar sammanhållning genom att bilda ett självförtroende inom enheten, samt att sammanhållningen stärks genom gemensamma

upplevelser av påfrestande förhållanden, särskilt när dessa erhålls genom strid. Just stridserfarenheten skapar ett ännu starkare sammanhållande kitt, och verkar ännu djupare på god anda för de som delar den gemensamma upplevelsen.

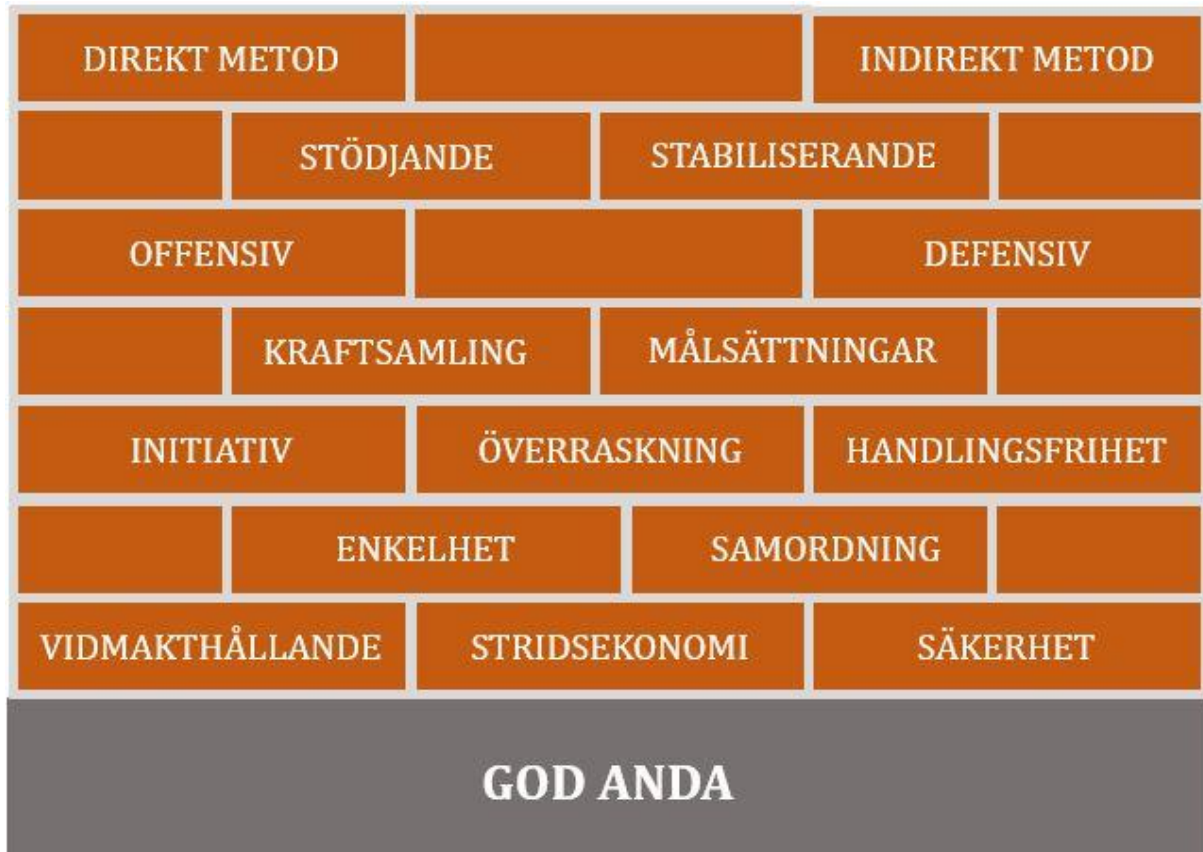
Forskning har visat på svårigheten att uppfatta och definiera vad god anda är, men att det är lättare att säga vad den gör vilket exemplifieras genom Bakers (1930) liknelse mellan god anda och elektricitet. Detta är jämförbart till studiens resultat i stort, där kategorier överlappar och överbygger varandra, och att god anda ett komplext fenomen. Manning (1991) identifierar individuella faktorer och grupp faktorer som två avgörande variabler för fenomenet god anda, vilka stödjer studiens resultat i form av sammanhållande och relationella kärnvärden som basen för god anda. Forskningen visar vidare genom Mannings (1991) att gemensamma militära upplevelser är sammansvetsande, samt att stridserfarenhet är den absolut viktigaste faktorn för att skapa sammanhållning, vilket bekräftar och stärker studiens resultat. Den huvudsakliga skillnaden mellan studiens resultat och forskningen utgörs av nyanseringen i den effekt stridserfarenhet har för god anda. Studiens resultat har här tydligare visat på hur stridserfarenhet verkar djupare på god anda som fenomen, till skillnad från forskningen som i huvudsak beskriver påverkan för sammanhållning, vilket bidrar till att utveckla definitioner. Slutsatser ur detta är därmed att det behövs genomföras vidare forskning i syfte att utveckla metoder till att identifiera och uppnå motsvarande synergier som stridserfarenhet har för god anda, utan att utsätta personalen för samma risker.

Studiens utvecklingspotential är att teorin aldrig anses klar. Modellen måste prövas deduktivt och kan alltid utvecklas över tid efterhand som empiri tillkommer. Ett exempel på detta skulle kunna utgöras genom pandemins påverkan. Tiden före pandemin är den tid då respondenterna har kunnat reflektera kring god anda utan att tänka på Covid-19. Skulle studien genomföras med hänsyn till pandemin skulle modellen säkert modifieras och nya koder skulle tilläggas.

Samtidigt så är stora delar av modellen verifierade genom teori och forskningsöversikt, där mycket är lika och jämförbart. Respondenterna i studien uttrycker sig motsvarande, vilket även överensstämmer med vad som framgår av insamlad teori. Det innebär att studiens trovärdighet och tillförlitlighet är hög eftersom avsikten var att studera god anda, vilket också har gjorts. Studien har studerat och besvarat vad som utgjorde dess syfte.

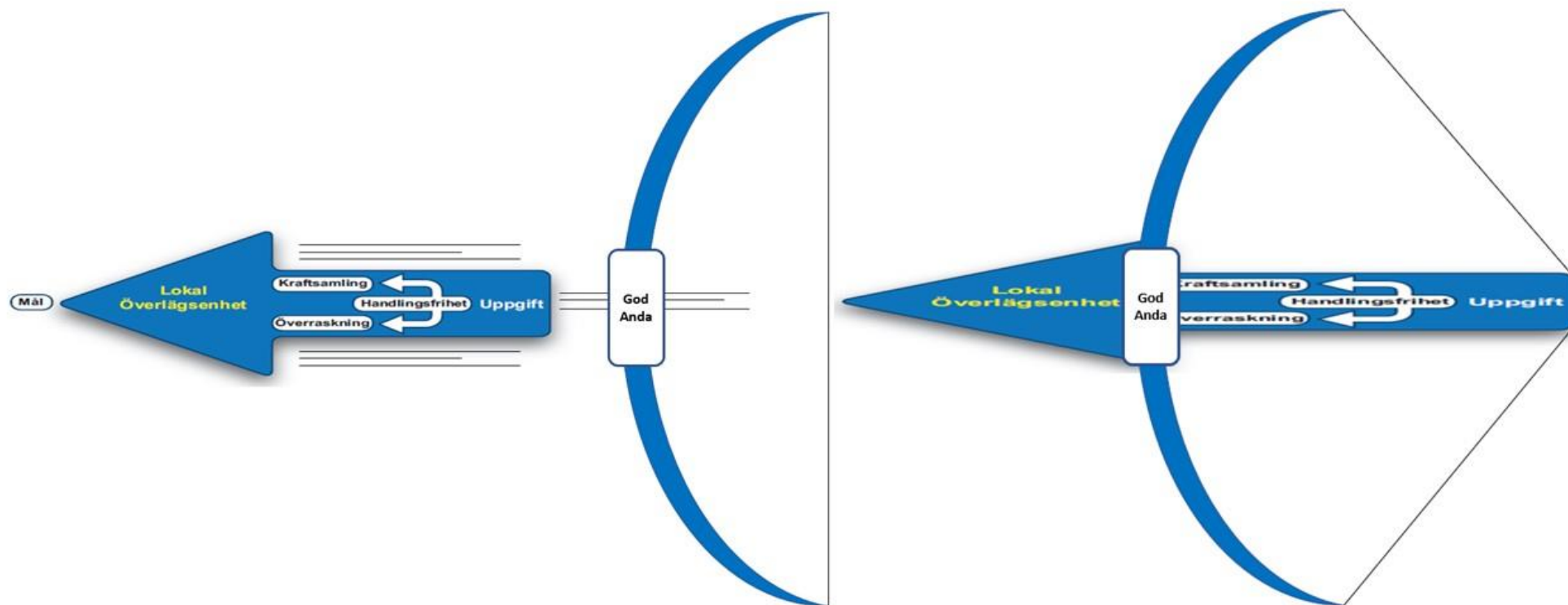
5.1.1. Rekommendationer

Försvarmakten rekommenderas att i "Doktrin för Gemensamma operationer – DGO 20" (Försvarmakten 2020) omformulera samt omvärdera god andas betydelse för framgång i strid. God anda bör tydligare lyftas fram som en grundläggande förutsättning för övriga krigföringsprinciper och operativa metoder. Ett förslag till detta illustreras i form av nedanstående figur.

Figur 6 – Förslag till principillustration över god anda som grund för övriga principer och metoder.

Försvarmakten och Armén rekommenderas vidare att omvärdera de i "Arméreglemente Taktik" (Försvarmakten 2013) högst värderade principerna för genomförandet av markstrid. God anda föreslås här att värderas högre, samt att lyftas upp som en av de högst värderade principerna. För att tydliggöra betydelsen föreslås reglementets principbild utvecklas enligt nedan, där god anda i form av pilbågen utgör förutsättningen för den samlade energi och kraft som övriga principer kan åstadkomma.

Figur 7 - Förslag till utveckling av nuvarande principbild i Arméreglemente Taktik (Försvarmakten 2013, s.55).

Vidare föreslås att beskrivningen av god anda omformuleras. Förslag till formulering är:
”God anda utgör den fundamentala grunden och förutsättningen till att effektivt kunna skapa full synergi av övriga krigföringsprinciper, medel och metoder. Endast med en väl utvecklad god anda vid förband och enheter kan full effekt av medel och metoder framgångsrikt uppnås upprepade gånger i strid.”

Formuleringen kan kompletteras till Westermarks (2020) förslag till ny definition av god anda.

5.2. Förslag till vidare forskning

Vidare forskning kan utgöras av att denna studies framtagna grundade teori testas och prövas deduktivt. Det kan göras genom att omvandla koder och kategorier till en enkät, som testas på ett större urval av militär personal med stridserfarenhet. Det går även att testa god andas förmågeskapande process bland militär personal utan stridserfarenhet, samt i olika vapenslagskontexter, och därigenom göra undergruppsjämförelser. På så sätt kan kunskapen kring god anda utvecklas ännu mer.

Då positiv stridserfarenhet visat sig vara viktigt för att utveckla och höja god anda kan vidare forskning utgöras av hur Försvarmakten kan träna och åstadkomma effekter av stridserfarenhet, genom studier kring hur soldater och yngre befäl effektivare kan tränas till stridens rätta kontext, utan att utsätta dem för kontextens risker. Till detta skulle genomförande av en experimentell studie med observationer kunna föreslås.

6. Referenser

Kapitlet redovisar referenser som nyttjats i studien.

ALLEA - All European Academies. (2018). *Den europeiska kodexen för forskningens integritet*. Berlin: ALLEA – All European Academies.

<https://allea.org/code-of-conduct/> [2021-08-24]

Andersson, L. (2001). *Militärt ledarskap - när det gäller: Svenskt militärt ledarskap med fredsfrämjande insatser i fokus*. Stockholm: HLS förlag.

Andersson, S. (2014). *Om Positivism och Hermeneutik*. Lund: Studentlitteratur AB.

Armistead-Jehle, P., Johnston, S. L., Wade, N. G. & Ecklund, C. J. (2011). Posttraumatic Stress in U.S. Marines: The Role of Unit Cohesion and Combat Exposure. *Journal of Counseling and Development*. 89 (1), 81–88.

Baker, H. J. (1930). The Maintenance of Morale. *International Journal of Ethics*. 40 (4), 542–549.

Bryant, A. & Charmaz, K. (2007). *The Sage handbook of grounded theory*. London: Sage Publications LTD.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber AB.

Carlén, A. & Falk, M. (2012). *Svenskar i strid: Veteranernas Historier 1943-2011*. Stockholm: Bonnier.

Childs, S. (2016). Soldier Morale: Defending a Core Military Capability. *Security Challenges*. 12 (2), 43–52.

von Clausewitz, C. (2006). *Om kriget*. Stockholm: Bonnier fakta.

David, M. & Sutton, C. D. (2016). *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur AB.

Eriksson, L. T. & Wiedersheim-Paul, F. (2014). *Att utreda, forska och rapportera*. Stockholm: Liber AB.

Fennell, J. (2011). *Combat and Morale in the North African Campaign: The Eighth Army and the Path to El Alamein*. Cambridge: Cambridge University Press.

Fennell, J. (2014 a). In Search of the 'X' Factor: Morale and the Study of Strategy. *Journal of Strategic Studies*. 37 (6-7), 799–828.

Fennell, J. (2014 b). Morale and Combat Performance: An Introduction. *Journal of Strategic Studies*. 37 (6-7), 796–798.

Försvarsmakten. (2013). *Arméreglemente Taktik 2013: AR Taktik*. Stockholm: Försvarsmakten.

Försvarsmakten. (2020). *Doktrin för Gemensamma operationer – DGO 20*. Stockholm: Försvarsmakten.

<https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/4-om-myndigheten/dokumentfiler/doktriner/doktrin-for-gemensamma-operationer.pdf> [2021-06-09]

Gal, R. & Mangelsdorff, A. D. (1991). *Handbook of military psychology*. Chichester: John Wiley & Sons Ltd.

Glaser, B. G. (1978). *Theoretical sensitivity: Advances in the methodology of grounded theory*. Mill Valley, CA: Sociology Press.

Glaser, B. G. (2010). *Att göra grundad teori: problem, frågor och diskussion*. Mill Valley, CA: Sociology Press.

Glaser, B. G. (2011). *Getting out of the data: Grounded theory conceptualization*. Mill Valley, CA: Sociology Press.

Glaser, B. G. & Strauss, A. L. (1967). *Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Chicago: Aldine.

Hartman, J. (2001). *Grundad teori: Teorigenerering på empirisk grund*. Lund: Studentlitteratur AB.

Holton, J. A. & Walsh, I. (2016). *Classic Grounded Theory: Applications with Qualitative and Quantitative Data*. SAGE Publications.

Jackson, P. (2010). *One of the Boys: Homosexuality in the Military During World War II*. Montréal: McGill-Queen's University Press.

Jacobsen, D. I. (2017). *Hur genomför man undersökningar?: Introduktion till samhällsvetenskapliga metoder*. Lund: Studentlitteratur AB.

Jordan, D. (2008). *Understanding modern warfare*. Cambridge: Cambridge University Press.

Lysek, M. (2019). *Embedded innovation: Exploring the dynamics of innovation*. Halmstad: Halmstad University

Manning, F. J. (1991). Morale, Cohesion, and Esprit de Corps. I: Gal, R. & Mangelsdorff, A. (red.) *Handbook of Military Psychology*. Chichester: John Wiley & Sons Ltd.

Reed-Fitzke, K. & Lucier-Greer, M. (2020). The Buffering Effect of Relationships on Combat Exposure, Military Performance, and Mental Health of U.S. Military Soldiers: A Vantage Point for CFTs. *Journal of Marital and Family Therapy*. 46 (2), 321–336.

Shamir, B., Brainin, E., Zakay, E. & Popper, M. (2000). Perceived Combat Readiness as Collective Efficacy: Individual- and Group-Level Analysis. *Military Psychology*. 12 (2), 105–119.

Simunovic, P. (1998). The Russian military in Chechnya — A case study of morale in war. *The Journal of Slavic Military Studies*. 11 (1), 63-95.

Skaggs, D. C. (1997). Creating Small Unit Cohesion: Oliver Hazard Perry at the Battle of Lake Erie. *Armed Forces and Society*. 23 (4), 635–668.

Vetenskapsrådet. (2021). *Etik i forskningen*.

<https://www.vr.se/uppdrag/etik/etik-i-forskningen.html> [2021-08-24]

Wesbrook, S. D. (1980). Morale, Proficiency, and Discipline. *Journal of Political & Military Sociology*. 8 (1), 43–54.

Westermarck, S. (2020). *God anda - vad är det?: En kvalitativ studie om en av de viktigare krigföringsprinciperna*. Försvarshögskolan.

Widén, J. & Ångström, J. (2005). *Militärteorins Grunder*. Stockholm: Försvarsmakten.

Zelenkov, M. (2000). Maintenance of Morale in the Military. *Military Thought*. 9 (6), 49–54.